

Според голямата Си
милост Бог ни възроди
за жива надежда
чрез възкресението
на Исус Христос.

I Петър 1:3

ТЕМА НА БРОЯ

РЕДАКЦИОННА

Скъпи читатели,

Възкресение Христово е празник, на който хората са свободни от работа, сядат на трапезата, посещават роднини, почиват си, а често отиват и на богослужение – дори това да е иначе необичайно за тях. Тази естествена динамика предполага приповдигнато настроение. Разбира се, невинаги се случва така. Възможно е непредвидени проблеми и обстоятелства да помрачат деня ни. Главата ни се навежда, а очите ни се пълнят със сълзи. Въпреки че често го забравяме, ние имаме твърде ограничен контрол над живота си и от време на време това ни се напомня по различни начини.

За християните обаче празникът Възкресение Христово би следвало да представлява нещо много по-различно. Разбира се, всичко казано дотук важи с пълна сила и за тях. Но отвъд конкретните преходни обстоятелства около празника тази година вярващите извличат смисъла му от обективните факти, случили се преди две хиляди години, и от техните последици.

Със смъртта Си на кръста Христос се натоварва с тежестта на нашите престъпления, за да можем ние да получим прощение. А когато възкръсва, Той показва, че е победил смъртта, и така става „първият плод на починалите“, задаващ траекторията на нашия бъдещ път. Като Го връща към живот, Бог заявява, че жертвата Му е приета и че „вече няма никакво осъждение за тези, които са в Христос“.

А след възнесението Си Исус сяда отдясно на Отец и получава цялата власт на небето и земята, за да я използва за доброто на тези, които са Му отдали своята вяроност.

Това са реалностите, които осмислят християнския празник Възкресение. Те не зависят от временните обстоятелства, нито от моментните ни чувства и емоции, а остават твърди и непоклатими. Затова, ако сме предали живота си на Христос, можем да празнуваме с убеждението, че най-важното събитие в историята вече се е случило. И че то ни носи добри вести.

Честито Възкресение Христово!

Радостин Марчев

Възкресение за скептици

Юрген Шпийс

„Всичко е лъжа“ – това беше любимата оценка на баща ми както за речите на политиците, така и за отношенията със съседите. „Всичко е лъжа!“ След като от най-ранно детство онова, което чуваш, винаги е придружено от такъв коментар, налице са всички предпоставки да се превърнеш в недоверчив и скептичен човек. Какъвто и станах.

Животът ми се промени, когато започнах да следвам древна история. Станах християнин, защото се уверих във възкресението на Христос. Тази увереност насочи живота ми в нова посока. Останах ъ верен дори в най-тежките дни от живота си, когато първата ми съпруга и синът ми загинаха при автомобилна катастрофа. Как стигнах до увереността във възкресението на Исус?

Възкресението на Исус Христос е залегнало в основата на християнската вяра (I Кор. 15:14) и надежда (I Пет. 1:3). Веднъж годишно християните го отбелязват на специален ден. Където и да живеят, техните богослужения се провеждат именно в неделя – денят на Христовото възкресение.

Авторите на Новия завет са се интересували от история. Затова в Евангелията и в книгата Деяния на апостолите се изброяват исторически фигури, съвременници на Христовото възкресение.

следва на 8 стр.

450 години от раждането на Якоб Бьомер

Тодор Велчев

Една стара латинска поговорка гласи: „Обущарят да не отива по-далеч от обувката си“ (Ne sutor ultra crepidam).

Якоб Бьомер е направил доста крачки по-нататък. Без да има формално академично образование, чрез произведенията си той оказва голямо влияние върху много философи и църковни водачи. С професия на обущар и без да е посещавал някога университет, Бьомер написва 29 книги и трактати, вдъхновили редица умове – сред тях са мислители, християни-пиетисти и мистици не само от неговата епоха, но и до ден днешен. Някои философски и богословски течения също дължат по нещо на Бьомер: квакерството на Джордж Фокс, диалектичната теория на Хегел, немският романтизъм, метафизиката на Анри Бергсон и екзистенциализмът на Мартин Хайдегер. Самият Хегел го определя като „първия германски философ“. Дори радикалният в своето антихристиянство Ницше и мрачният Шопенхауер заимстват идеи от него. Същото може да се каже за протестантския богослов от XX век Паул Тилих.

Според сведенията Якоб Бьомер се ражда на 24 април 1575 г. в Алтзайденберг, германско селце близо до Гьорлиц, кралство Бохемия (днес, Стари Завидов, Полша). Той е четвъртото от общо пет деца в семейството на сравнително богат селянин, лутеранин по вероизповедание.

Младият Якоб завършва училище и се грижи за стагата на баща си. Телесната му слабост не позволява тежка земеделска работа и затова го изпращат като чирак да се обучава в обущарския занаят в близкия град. В тези юношески години Бьомер редовно се моли и чете Библията. Запознава се и с произведенията на известния лекар и алхимик Парацелс и на реформаторския богослов Каспар Швенкфелд. Следва период на пътувания, вероятно с търговски цели. В крайна сметка се установява в Гьорлиц като майстор-обущар със свои собствени работилници.

ТОЗИ МЕСЕЦ

ГЛАСЪТ НА АМВОНА

Тръбният зов към събраните в Неговото име

п-р Емануил Петров

Как е възможно Този, Който дава живот, да умре от човешки ръце?

Често, в бързината да отговорим на хората, на които свидетелстваме, ние подминаваме някои важни причини за Неговата смърт. А тя е реална и физическа – както реално и физическо е и Неговото възкресение. Такова ще бъде и възкресението на вярващите.

„Исус е умрял за нашите грехове“, казваме ние. Да, но как точно?

В Евангелията четем за съдебен процес с обвинения в богохулство и в подстрекаване към бунт срещу Рим. Под натиска на религиозните водачи Пилат налага смъртно наказание – присъда, която е отредена за най-тежки престъпления.

следва на 4 стр.

следва на 2 стр.

Якоб Бьоме: обучахар, мистик и мислител

450 години от раждането му

Тодор Велчев

следва от 1 стр.

Създава семейство и му се раждат общо шест деца. Години по-късно той ще изостави обучахарския занаят и ще прояви завидни предприемачески умения като търговец на кожи.

През 1600 г. лутеранският пастир Мартин Молер се заселва в Гьорлиц. Молер се стреми да подтикне християните към по-задълбочен духовен живот. Той събира в дома си група за библейско изучаване, наречена „Събрание на истинските Божи служители“. Бьоме се присъединява към нея. Скоро след това той има мистично изживяване, своеобразна кулминация на подобни изживявания от юношеството му. Вниманието му е приковано от изключителната красота на лъч слънчева светлина, отразен от гъното на калаен съд.

В този миг получава прозрение за духовната структура на света, както и за отношенията между Бога и човека, между доброто и злото. Отначало не казва на никого за преживяното. Отдава се на работата и семейството си, но междувременно започва да пише съчинението *Утринна заря при изгрев (Morgenröte im Aufgang)*, а негов приятел предлага заглавието *Аврора*. След време представя черновата на местен благородник, който решава да изготви преписи и ги разпространява. Така ръкописът попада в ръцете на наследника на Молер и главен пастир на града Г. Рихтер. Последният е ужасен. От амбона той обвинява Бьоме в ерес, а впоследствие пише есе срещу ученията му.

Заплашен от местните власти с изгонване от града, Якоб Бьоме спира да пише. През 1610 г. обаче следва друго видение – според думите му, то го води до още по-дълбоко разбиране за единството на космоса и му носи увереност, че Бог му е възложил особено призвание. Това изглежда се потвърждава от настояването на неговите приятели да завърши *Аврора*. Така Якоб Бьоме отново грабва перото – за да не го пусне до края на живота си. В следващите шест години той пише десетина трактата, сред които привличат окото заглавия като *Трите принципа на божествената същност*, *Отговори на 40 въпроса за душата*, *За последните времена* и др. Някои по-кратки творби са включени в първата

му отпечатана книга *Пътят към Христос (Weg zu Christo)*. Тя скандализира местните свещенослужители. Бьоме е привикан да дава обяснения пред градския съвет и заявява, че не той, а благородникът Фон Швайниц е дал книгата му за печат.

В крайна сметка обаче Бьоме е принуден да напусне Гьорлиц. Намира топъл прием сред висшето духовенство и академичната общност в Дрезден. Скоро обаче заболява тежко. Последните месеци от живота си прекарва в имението на Фон Швайниц. Умира на 17 ноември 1624 г. Семейството му претърпява страдания през започналата Тридесетгодишната война, която обезкръвлява Германия.

Якоб Бьоме; портрет от анонимен автор
| източник: Wikipedia

Същинската популярност на Бьоме нараства след смъртта му, когато неговите съчинения се разпространяват във всички германски земи, а също в Англия и Холандия. Първото им пълно издание излиза от печат през 1730 г. Вероятно най-популярното му произведение си остава сборникът от духовни размишления *Пътят към Христос*. В него срещаме следното изказване: „Какво благо носи на душата познаването на Божия път, ако не ходи по него, ами върви в

обратната посока? Какво благо ще получи душата, ако се утешава с мисълта, че Христос е неин брат, с Неговите страдания и смърт, и така се самоласкае с надеждите да придобие наследството, ако не встъпи в раждане като брат [на Христа], за да може да стане истинско дете, родено от Христовия Дух, от Неговите страдания, смърт и възкресение?“

Някои от славословията на Бьоме за Христос звучат вълнуващо: „Или Той трябва да се изобрази в нас, или няма да попаднем в Небето.“ Но има и редица изказвания, които показват, че мисълта му не следва ясното учение на Писанията. Влиянието на Бьоме върху следващите поколения се усеща най-силно при онези, които се отклоняват в една или друга степен от евангелските разбирания. Това не е случайно. Самият той очевидно е бил повлиян от неоплатонистични и алхимични идеи.

Основни теми в мисълта на Якоб Бьоме са същността на греха, злото и изкуплението. За него Грехопадението е било неизбежен етап в развитието на света, защото човек достига до Бога, само ако преди това е преминал през страданията на бунта срещу Създателя и отделянето от Него. Крайната цел е цялото творение да достигне до изкуплението, до състояние на съвършена хармония с Бога, превъзхождаща първоначалното състояние на невинност. Все пак Бьоме никога не е твърдял, че злото влиза по необходимост в Божия промисъл, за да дойде едно по-голямо добро. За него злото е безпорядък, бунт и извращаване на духа, който се превръща в слуга на природата. Свободната воля е най-важният дар от Бога към човека, позволяваща ни да търсим съзнателно божествената благодат, като същевременно оставаме самостоятелни личности.

Исторически погледнато, мисълта на Бьоме се вписва в своеобразната „мистична реакция“ спрямо Първата научна революция в Европа от XVI-XVII век. Развитието и успехите на природонаучния метод са впечатлявали силно съвременниците и били възприети от някои християни като опасност за вярата и за духовния живот въобще. Това води до появата на известни антирационалистични тенденции в по-късното протестантство. □

Вестник *Зорница* е издание с консервативен протестантско-евангелски характер. Спирва се от редакционна колегия към **Българско евангелско дружество**.

По второстепенни доктринални въпроси редакцията допуска разнообразие от мнения. Становището на даден автор невинаги съвпада с това на редакционната колегия.

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

Влади Райчинов, Владимир Железов,
Данаил Игнатов, Джесика Иванова, Емил Марков,
Олег Константинов, Радостин Марчев,
Станислав Алексиев, Тодор Велчев

ЗОРНИЦА

БЪЛГАРСКО ЕВАНГЕЛСКО ДРУЖЕСТВО

адрес: БЕД, ул. Солунска 49, София 1000 | email: vestnik.zornitsa@gmail.com | FB: vestnikzornitsa | web: zornitsa.bg | тел.: 0892 250 517

Редактор на броя: Радостин Марчев
Коректори: Влади Райчинов, Тодор Велчев
Преглед: Влади Райчинов,
Васил Папратилов
Печат: *Прима принт* ЕООД

Каталожен номер за абонамент
към Български пощи: 312
ISSN: 0861-3826

Зорница се нуждае от финансова подкрепа. Бъдете съработници на най-старото българско периодично издание!

Ще бъдем благодарни, ако обмислите с молитва да бъдете спомоществователи на изданието!

Българско евангелско дружество | IBAN: BG84 BPBI 7942 1021 9606 01 | BIC: BPBIBGSF

Иван М. Цаков – пастир с усмивка на лице докрай

п-р Данаил Игнатов

„Той умря засмян“.

Под това заглавие Стефан Бочев¹ – самият той все още юноша – споделя своите чувства и впечатления относно загубата на пастир Иван М. Цаков. Той не е единственият, който отразява по подобаващ начин това иначе скръбно събитие на страниците на *Зорница*.

Най-напред, на 1 април 1925 г., откриваме в *Зорница* официално известие от настоятелството на Българско евангелско дружество:

СКРЪБНА ВЕСТ

Българското евангелско дружество съобщава на всички приятели, че неговият скъп член и подпредседател

Пастир Иван М. Цаков

Предаде Богу дух, на 30 март 1925 г. вечерта. В разстояние на 30 години пастир Цаков служи на дружеството като секретар, книжар, деловодител, подпредседател и председател.

Винаги пленително мил, ценен съработник, верен на дълг и искрен брат, а сега повишен от Господаря си, той може да каже с Апостола: „Подвизавах се в доброто войнстване, попрището си свърших, вярата опазих, отсега ми остава венецът.“

Движдане, на деня на възкресението!

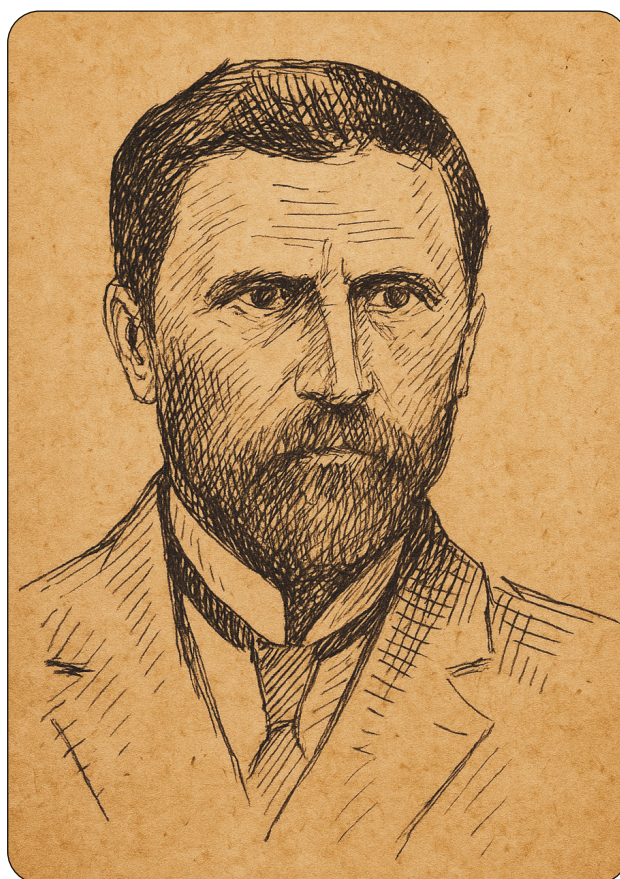
София, 31 март 1925 г.
От настоятелството

В същия и в следващия брой на в. *Зорница* от 8 април 1925 г. откриваме още няколко печатни материала по повод. В две пространни статии п-р Димитър Фурнаджиев и п-р Иван Сечанов² описват живота и приноса на този забележителен деец на евангелското движение в България.

Иван М. Цаков е роден в Банско през 1866 г. Потомък е на възрожденския деец Неофит Рилски, един от първите преводачи на Новия завет. Основното си образование получава в родния си град, където „училището било голяма сила десетки години преди освобождението на България“. Заминава за Пловдив да търси работа, подходяща за „неговия предприемчив, оригинален и независим дух“. Много скоро след това избухва Сръбско-българската война през 1885 г. Въпреки съветите на „плашливи приятели“ той се записва в опълчението и се отличава като смел боец в защита на Родина си, за което е награден с медал. Но както

отбелязва п-р Фурнаджиев, с това той не се е гордее, защото, въпреки че вярвал в правотата на каузата, за която се е борил, неговото дълбоко убеждение остава, че „войната е престъпна и че споровете между народите, както и ония между личности, трябва да се разрешават рационално, справедливо и човешки, чрез взаимни отстъпки и зачитане правата едни на други“.

Според п-р Сечанов „най-бележитата дата в ранния му живот беше времето, когато той реши да приеме Христа за свой личен Спасител и да посвети живота си в служение на Него“. Тази съдбоносна стъпка той прави на едно среднощно евангелизационно събрание срещу новата 1887 г.

Иван М. Цаков; скица на Ст. Иванов
| източник: *Зорница*, 8 април 1925 г.

След войната пристига в Самоков, за да търси работа, а също така се записва да учи в Американския колеж, където завършва научния, а след това и богословския курс. Още като ученик в колежа добива добри познания по английски език и превежда две научни съчинения: *Опити върху възбуждението и Наследствеността* на Брадфорд. Още преди да

завърши обучението си там, служи за една година в Банско като проповедник и организира силно ядро от млади и стари ревностни членове на църквата.

След това се завръща в Самоков и довършва богословското си обучение. Почти веднага след това е поканен да заеме амбона в евангелската църква в Хасково. През 1899 г. е ръкоположен като пастир на църквата. Там служи 10 години. След Хасково той става пастир в Станимака (Асеновград) за 5 години и в Пловдив за 9 години, като за известни периоди изпълнява длъжност на заместник-пастир в София, в отсъствието за по-продължително време на титулярните пастори. След това той продължава да посещава и да подпомага църквите в Ихтиман, Пирдоп, Кричим, Баня, Сестримо и други.

Пастир Сечанов пише и за извънредното гостоприемство, което се е практикувало в дома на неговото семейство, както и за неговата общителност с хора извън църквата. В Пловдив всички го познават: българи, евреи, турци, и всички „еднакво се привличаха от засмяното му лице и благите обноски“. А мисионерът Рубен Маркъм добавя на свой ред впечатлението си от неговия открит и откровен характер: „сърцето му бе все отворено, както и кесията, и домът му“. А като баща на седем деца е не само добър възпитател и съветник, но и готов да се учи от тях, когато вижда в тях вяра и поведение за пример.

По това време той се увлича и от въздържателното движение и става ревностен пропагандатор на пълното въздържане от употребата на алкохол. В редакцията на вестник *Зорница* той години наред отговаря за материалите по тази тема. Но приносът му към устойчивото издаване на вестника е много по-голям. Той познава целия процес – от писане и събиране на материали до техническата им обработка в печатница, защото още като ученик постъпва като словослагател в печатницата на колежа в Самоков и там се отличава като един от най-способните работници.

Пастир Цаков е „един от силните устои на Евангелското дружество“. Неговият практичен ум се оказва много ценен при разрешаване на различни проблеми в тази организация. Редактира неделни уроци. Участва активно в различни комисии и в работата на съборите.

Светлите дири, които пастир Иван Цаков оставя след себе си, са трайни в душите на неговите съвременници и са добър пример на устойчивост във вярата и морално достойнство на следващите поколения в евангелската общност. □

¹ Стефан Бочев (1910-2004) е юрист, икономист и преводач, свързан с живота на Методистката епископална църква. Служи в Министерството на външните работи до 1948 г. Репресиран от комунистическата власт, преминал през концентрационните лагери в Богданов дол и на о. Персин. Автор на книгата *Белене – сказание за концлагерна България* (1990; 2024).

² Иван Сечанов (1854 г., Самоков – 1928 г., Пловдив); Димитър Фурнаджиев (1866/67 г., Банско – 1944 г., Самоков)

БИХТЕ ЛИ ПОДКРЕПИЛИ ЗОРНИЦА?

СКЪПИ ПРИЯТЕЛИ,

Нуждаем се от вашата подкрепа (с абонаменти, с дарения и с молитви), за да стабилизираме издаването на *Зорница* и да продължим да повишаваме качеството на материалите.

Вестник *Зорница* продължава да излиза и през 2025 г. Поради различни организационни съображения отпечатването му се оптимизира в шест издания, които ще излизат веднъж на два месеца. Честотата на вестника намалява, но пък обемът на всяка книжка се увеличава двойно – от 8 на 16 страници.

ГРУПОВ АБОНАМЕНТ

Поради новата честота на излизане на вестника (на два месеца) абонирането през „Български пощи“ се извършва само два пъти годишно: през декември (за цялата година) или през май-юни (за втората половина на годината).

Цената за годишен абонамент (6 двойни броя) е 16 лева, а за половин година (3 двойни броя) – съответно 8 лева. Пишете ни или се обадете за допълнителни уточнения.

Тръбният зов към събраните в Неговото име

п-р Емануил Петров

следва от 1 стр.

Над главата на прикования на кръст Исус има надпис: „Юдейският цар“ (Йоан 19:19). Но как тази мъченическа смърт се превръща в жертвата на Агнеца, която Бог приема като достатъчна за прощението на нашите грехове?

Какви са причините за смъртта на възлюбения Божий Син? Наистина ли Той е Царят на царете – или е само такъв в сърцето на вярващите? Как точно Исус поема върху Себе си нашите грехове? И как самият Той става „проклет“, за да ни даде след възкресението Си нов живот без проклятие и възмездие?

Отговорите на тези и на много други въпроси намираме в думите на апостол Петър в деня на Петдесетница – проповед, чиято централна тема е възкресението на Христос. Именно това възкресение се реализира в нашия живот като християни – живот, който трябва да бъде възкресенски.

ДЕЯНИЯ 2:22-23

„Израилтяни, послушайте тези думи: Исус от Назарет, за Когото Бог е свидетелствал между вас чрез велики дела, чудеса и знамения, които Бог извърши чрез Него между вас, както самите вие знаете, Него, предаден според определената Божия воля и предумисъл, вие разпнахте и убихте чрез ръката на беззаконници.“

Този пасаж ни показва как волята на Отец използва човешката воля – въпреки че делото, което извършват враговете на Исус, както и греховете, които вършим всички ние, не са угодни на Бога. Макар да е доказан чрез чудеса и знамения като Божия Син, хората все пак Го отхвърлят. Ако се намираме тогава в Йерусалим, по време на Пасхата – дори ако заемаме мястото на Адам и Ева в градината, резултатът остава същият. Когато се води от страстите и греха си, човек не може да изпълни онова, което очаква от него Бог.

Словото се обръща лично и категорично към нас: *Вие разпнахте и убихте Христос!* Можеш ли да осъзнаеш тази истина днес? Изповядвал ли си в молитва и покаяние: „Аз разпнах Твоя Син!“? Да – такава е Твоята воля и план: Той да умре като застъпническа и заместническа жертва за греха. Но аз съм виновен за своя грях. Аз съм съучастник в греха на човечеството,

защото съм човек – както всички останали.

Ап. Павел пише, че чрез един човек грехът влиза в света, всички съгрешават и смъртта преминава върху всички (Рим. 5:12). Какво очаква такъв човек? Какво изисква Божият свят закон от грешника?

ДЕЯНИЯ 2:36-40

„Нека знае добре целият Израилев дом, че Този Исус, Когото вие разпнахте, Него Бог е направил и Господ, и Христос. Като чува това, те, засегнати в сърцата си, казаха на Петър и на другите апостоли: Какво да сторим, братя? А Петър им каза: Покайте се и всеки от вас нека се кръсти в името на Исус Христос за прощение на греховете ви; и ще приемете този дар, Светия Дух. Защото на вас е дадено обещанието и на децата ви, и на всички далечни, колкото Господ, нашият Бог, ще призове при Себе Си. И с много други думи свидетелстваше и ги увещаваше, като казваше: Избавете се от това извратено поколение.“

Апостол Петър продължава безмилостно да настоява, да изобличава, да ранява с меча на Словото. Той отправя обвинение в най-ужасното престъпление, извършвано някога: „Вие разпнахте Христос!“ И обявява Кой е Той – Господ и Помазаник, Месията.

В Стария завет има три основни функции и служения, за които е нужно помазване: на свещеник, на пророк и на цар. Тези служители представляват Бога и управлението Му над света по различен начин. Свещени-

кът принася жертва и ходатайства за греховете на народа. Пророкът дава конкретни напътствия за живота, като проповядва Божието слово. Царят управлява и защитава народа от врагове, воюва и раздава правосъдие.

Петър посочва, че Христос, по плът, произхожда от рода на Давид – последният законен цар на Израил. За Давид се казва още, че е пророк (Деяния 2:30) – както това се отнася и за Месията. Свещенството на Христос не идва от Аароновата линия, а от по-древната – на Мелхиседек, царя на Салим, чието име означава „мир“ (Евреи 7 гл.). Христос обединява в Себе Си всички тези служения – Той е съвършеният Свещеник, Пророк и Цар. И именно този Помазаник е прикован на кръст на хълма Голгота!

Слушащите Петър хора осъзнават какво са сторили. Без съмнение – това е дело на Светия Дух, защото Той пробужда сърцата им. Те задават най-важния възможен въпрос: „Какво да направим?“ Това не е въпрос, породен от негодувание или оправдание („Аз какво съм виновен?“), а от дълбоко осъзнаване, че грешникът е убил Праведния – и сега търси начин да се поправи, да се примири с Бога, Който е изпратил Своя Помазаник.

А ти питал ли си някога Светия Дух: „Какво да направя?“ Той ще те научи чрез Словото как да се покаеш и да промениш мисленето

и поведението си спрямо Бога и хората. Ще ти покаже и какво означава кръщението – за теб и за поколенията след теб, за близки и за далечни. Има огромна сила в тези думи: *близки и далечни*. Бог уверява, че ще се грижи не само за нас, но и за нашите деца, внуци и правнуци. Помечтай за миг... Представи си как, след сто или дори двеста години, поколенията говорят за нас и за нашите деди. Бог ни учи на начин на мислене, който излиза отвъд простото: „Да спася душата си.“ Добре – ти си спасен, вечността ти е осигурена извън Ада. Но това ли е всичко, което искаш?

Бог леко откъхва прозорец към бъдещето, за да ни покаже, че Той вече е там – с нашите потомци. Жертвата на Христос ще бъде реална и за тях. Истината е, че нашето избавление от това извратено поколение е и едно семе – нещо в зародиш, което се посява в този свят и ще даде плод, изразен в напълно конкретни неща: вярващи деца и внуци.

Затова сме призвани да се трудим – да ги подготвим, да ги укрепим, да им предадем щафетата, за да живеят за Божия слава. Само тогава те наистина ще бъдат добре.

ДЕЯНИЯ 2:27

„Няма да оставиш душата ми в ада, нито ще допуснеш Твоя Свят Син да види изтление.“

Давид – автор на редица пророчески псалми – предсказва възкресението на Христос: най-голямото доказателство за реалността на нашата вяра. В тази връзка е нужно да направим едно важно уточнение – как точно се доказва истинността на това събитие.

Съществуват два общоприети начина за доказване на дадено твърдение: чрез експеримент и чрез свидетелство под клетва. Има хора, които търсят научни доказателства за живота след смъртта и за възможността за връщане от нея. Но този подход е неприложим – той изисква многократни опити с повтарящ се резултат. А това би означавало Христос да бъде прикован десетки пъти, да умира и след това да възкръсва. Не – възкресението на Христос е еднократен акт на Бог Отец, чрез който Той обявява Своя Син за праведен и за вседостатъчна жертва.

Другият метод за доказване на възкресението е напълно легитимен и възможен – защото разполагаме с немалко свидетелства: както изпълнените пророчества от Стария завет, така и разказите на очевидци в Евангелията и в посланията. Библията не е само духовна книга – тя е и исторически документ, който сам по себе си е достатъчен за потвърждение на това велико събитие. Христос наистина възкръсва в плът – и е видян не само от дванадесетте Си ученици (Деяния 1:1-3; I Кор. 15:1-8).

Разбира се, отново имаме нужда от делото на Светия Дух – именно Той убеждава читателите на Библията в нейната истинност и прилага ефекта от Възкресението в живота им. А какъв е този ефект? Също като вярващите от ранната църква, и ние получаваме благословение от Христос. В Деяния 2:41-47 четем за покаянието на хиляди хора, за тяхното кръщение, за израстването им в поучението на апостолите, за еднородието помежду им, за страха от Бога, за грижата един към друг, за благоволенето у околните.

И днес църквата има достъп до същите благодатни дарове! Възкресението на Христос ни дарява увереност, че и ние ще възкръснем в плът – както свидетелства и Апостолският символ: „Вярвам във възкресението на тялото и вечния живот.“

Емануил Петров е роден на 7.1.1981 г. в Пловдив. Въпреки че отраства в християнско семейство, младежките му години са буйни и неспокойни, докато през 2001 г. Бог не го довежда до покаяние на един софийски таван, където живее на квартира. Живее и служи в град Кричим, заедно със съпругата си Ива и четирите им деца.

Завършил е богословие във ВЕБИ, следвал е Специална педагогика в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, а сега се подготвя за магистър по богословие към Центъра за богословско образование „Илияс Ригс“ към СЕСЦ. През май 2024 г. е ръкоположен за пастир към СЕСЦ. Освен служението си в ЕСЦ Кричим, той работи и като дърводелец. Обича да се разхожда в горите с най-големия си син Захарий.

ДЕЯНИЯ 2:30,34-35

„Бог с клетва му беше обещал да въздигне от потомството му по плът Христос и да Го постави на престола му... Защото Давид не се е възнесъл на небесата, но самият той казва: „Каза Господ на Моя Господ: Седни отдясно Ми, докато поставя враговете Ти за Твое подножие.“

Достигаме до кулминационната точка. Какво има предвид Бог, когато казва на Своя Син: „Седни отдясно Ми“? Знаем, че Месията ще седи на престола на Давид – но това ли е най-високата почит към Него?

Първо, от този цитат от Псалом 110 разбирате, че Христос възкръсва не само за да ни спаси, а и за да царува. Той наистина е *юдейският цар*, защото е юдеин по плът. Но царуването Му далеч не се ограничава до йерусалимския престол. Христос не седи там и днес – но означава ли това, че не е Цар? Съвсем не! Христос се възнеса в слава и сяда отдясно на Отец (I Пет. 3:22; Кол. 3:1; Евр. 1:3; 10:12; 12:2). Позицията „отдясно“ означава не по-низша роля, а пълно доверие и съвършено единство с Отец.

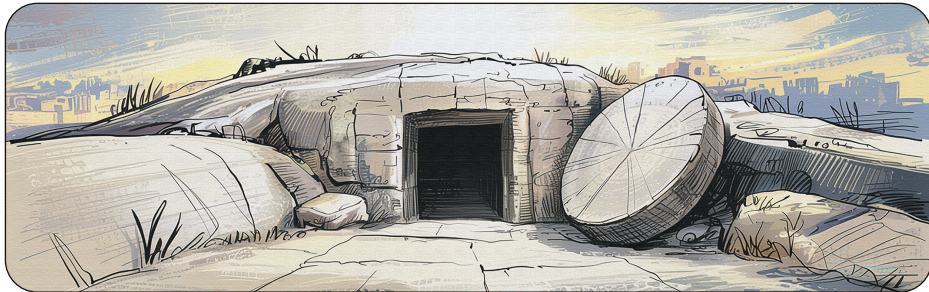
Досега Христос не е бил явно изявен като второто Лице на Троицата. Но сега Му се дава всяка власт на небето и земята (Мат. 28:18–20). Той е Съдията на живите и мъртвите (II Тим. 4:1). Всичко, което Старият завет приписва на Бог Отец, сега се разкрива в Сина.

Второ, пред Него ще се поклонят всички врагове. Това е провъзгласяване на славната победа на Сина – не само над смъртта, греха и плътта, а и над Сатана. В пророческите псалми (Пс. 2, 3, 5, 58, 110, 139 и др.) има няколко повтарящи се истини.

Едната от тях е, че Месията има врагове – безскрупулни, жестоки, в заговор срещу управлението Му. Те мразят не само Него, а и Църквата, Евангелието, правдата, както и човека, създаден по Божия образ.

Но наред с това се повтаря, че те няма да успеят. Челюстта и зъбите им ще бъдат строшени, те ще се разляят като вода, ще се стопят като охлюв, ще станат като пометнато дете. Поражението им ще бъде пълно. Потомството им няма да наследи земята.

Трето, Псалом 110 описва как враговете на Христос ще бъдат положени в нозете Му: „Седни, докато положи враговете Ти за подножие на нозете Ти!“ Как Бог изпълнява това? Инструментите в тази битка със злото сме ние – християните от всяко поколение. Желязо остри желязо; църквата е войска със знамена; децата ни са стрели в колчана на силния.

Библията изобилства с военни метафори за духовно сражение: „подвизавай се в доброто воинстване на вярата“ (I Тим. 6:12); „заповедта на вечния Бог е станала позната на всички народи за тяхно покоряване на вярата“ (Рим. 16:26); както и „облечете се с Божието всеоръжие“ (Еф. 6:11–18).

Не можем – и не трябва – да се отклоняваме от тази битка. Именно за това сме получили спасение и живот. Всеки очистен съд е оръжие в Божията ръка – в Неговата мисия за победа над враговете на правдата.

В заключение ще кажем: *Христос възкръсна! Наистина възкръсна!* Но това е не само тържествено възклицание. Това е призив – тръбен зов – към събраните в Неговото име. Призив към армията на изкупените – да тръгне в победен марш срещу греха и злото.

Да бъде слава на Христос! ▢

Умопомрачение

п-р Димитър Фурнаджиев

ИЗ АРХИВА

Зорница, 22 април 1925 г.

На 16 април 1925 г., в разгара на Страстната седмица, в софийската православна църква „Св. Неделя“ е извършен най-кръвният атентат в българската история.

По време на опелото на ген. Константин Георгиев комунистически заговорници взривяват покрива на храма, убивайки над 150 души и ранявайки стотици. Въпреки тежките загуби, немалко от основните цели на терористичния акт – включително цар Борис III – оцеляват, защото много от тях не присъстват на опелото по различни причини. Атенатът е насочен срещу политическия и военен елит на страната и оставя траен отпечатък в националната памет.

Вестник *Зорница* е съпричастен на трагичните събития. Препечатваме някои текстове от седмиците след атентата.

Миналата седмица българският народ премина през две бури, които раздрусиха страната ни до основите ѝ. Кой в България би помислил, че Негово величество царят е дал някакъв повод някому да възбуди чувство на отмъщение? Или, кой може да си въобрази, че ако се махнеше царят от управата на народа, ние ще тръгнем към подобрене и благосъстояние? Точно обратното. [...]

Вторият поред, но безподобен в историята на българския народ погром, стои атентатът в църквата „Св. Неделя“. Сърцето на човека се гърчи от болка, като си припомни сърцераздирателните сцени от стотици старци, младежи, деца от двата пола, облепени в кърви и покрити с бели прахове, като се нижеха на автомобили и файтони – стотици невинни страдалци – към болниците, едни за превръзка, други за издъхване в обятията на болниците, а трети направо за мората, дето ще бъде трудно да се познае, на кого е тоя или оня човешки труп. [...]

Моментът бе най-трагичен. Всички църкви държах подходящи богослужения по случай страданията на Спасителя. Народът бе в *сериозен настрой*. Очакваше се това състояние на духа да се отрази възпитателно и духовно на обществото. Добра подготовка за смирение и благоговение за тържествено посрещане на Христовото Възкресение.

В един миг, всичко това се измени коренно. В момент на най-силно християнско чувство и съзнание, централният исторически храм на столицата стана куп развалини, под които стотици пшкат, облети в собствената си кръв. Каква страшна картина! Каква промяна в мислите и чувствата ни! Забравихме, че това е през Страстната седмица! Мнозина се запитваха дали не е настанало Второто пришествие. [...]

При подобни погроми често виждаш хората да се кръстят. Сега обаче целият народ

е така смаян и слисан, че е забравил дори да се прекръсти. Не малцина идват и питат: „Защо Господ допусна това страшно нещастие?“ [...]

За хладнокръвния наблюдател на *обществения развой*, характерът и идеалите на разните идеолози, духът и посоката, в която се възпитава крехкото поколение, средствата, с които си служат партии и партизани, презрението към човека с друго убеждение, закоравялата съвест, замъртвялата вяра, заспалилите ни църкви, безверието и безбожието, които се ширят и дори уважават в обществото – тия и подобни тем условия са дали възможност на страшния погром, който преживяхме миналата седмица.

А дали ни предстоят още други подобни нещастия, туй само Провидението знае. Дано това бъде последното.

Всичко това скръбно положение се дължи на *умопомрачение*. А умопомрачението на какво се дължи? На тоя въпрос ще се върнем. Идния път ще направим диагнозата и ще посочим цера на болката.¹ ▢

Изглед към църквата „Света Неделя“ в София след атентата от 1925 г.

| източник: Wikipedia

¹ П-р Фурнаджиев пише по този въпрос в следващите издания на *В. Зорница*: „Диагноза на положението“ от 29 април 1925 г. (вж. по-долу, 13 с.) и „Належащата промяна“ от 5 май 1925 г. (очаквайте в бр. 3). Б. р.

„Маймунският процес“ – законът на Бътлър срещу еволюцията

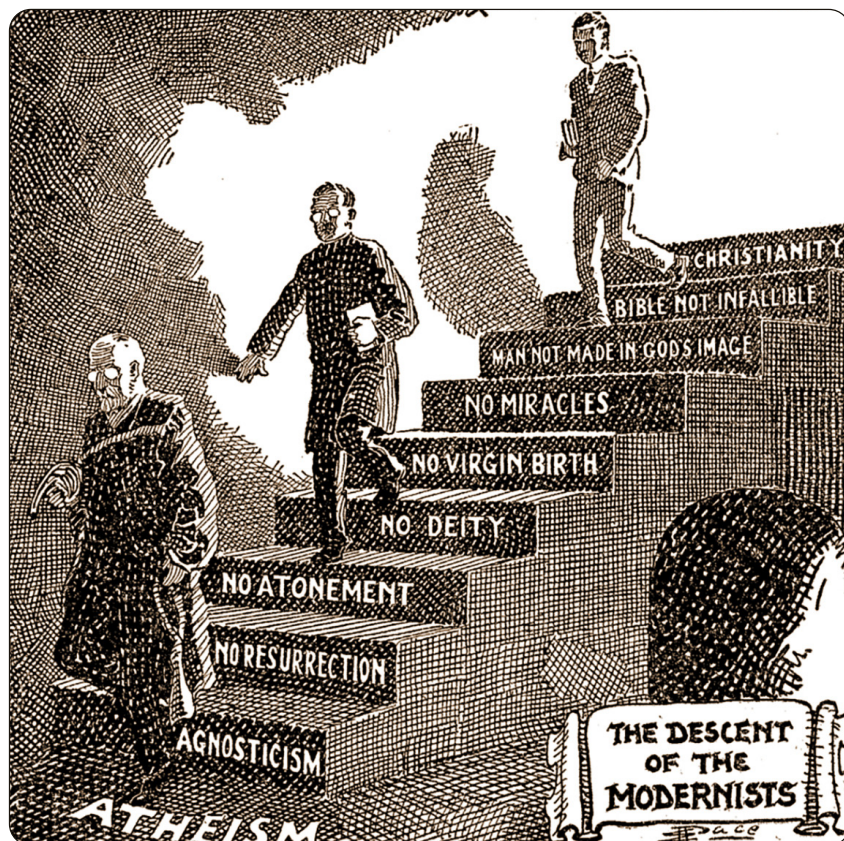
п-р Владимир Железов

През март 2025 г. се навършват 100 години от подписването на американски закон, отприщил дълъг и разгорещен дебат за мястото на вярата в образователната система в САЩ. На 13 март 1925 г. губернаторът на Тенеси Остин Пий подписва т. нар. „Закон на Бътлър“. Това поставя началото на поредица от събития, достигнали своята кулминация в „Процеса на века“ или „Маймунския процес на Скоупс“.

Три години преди подписването на закона през 1922 г. Джон Уошингтън Бътлър, който се бори за място в парламента на Тенеси, превръща противопоставянето на Дарвиновата еволюционна теория в основна тема на кампанията си, поради всеобщото негативно отношение към нея. „Деведесет и девет души от сто в моя район мислеха точно като мен“, казва той по-късно. След като печели изборите, той внася закон, който обявява за незаконно „преподаването на каквато и да е теория, отричаща историята за Божието сътворение на човека, както е описано в Библията, а вместо това учи, че човекът е произлязъл от по-нисък вид животни“.

Американският съюз за граждански свободи (ACLU), създаден през 1920 г. в отговор на ограниченията на свободата на словото и правото на алтернативна гледна точка по време на Първата световна война, вижда в закона на Бътлър и борбата за ограничаване на преподаването на еволюционната теория заплаха за научните изследвания и за академичната свобода. С надеждата да оспори конституционността на закона и да установи дали щатският законодател може да наложи учебна програма, нормирана от религиозни убеждения, ACLU обявява, че ще покрие всички съдебни разходи на всеки учител от Тенеси, който желае да се противопостави на закона.

Тогава Джон Т. Скоупс, добре приет в обществото 24-годишен учител, който за кратко е замествал редовния преподавател по биология в училището в Дейтън (в източната

Карикатура на И. Дж. Пейс с надпис „Падението на модернистите“, изобразяваща модернизма като слизане надолу от християнството към атеизма, публикувана за пръв път през 1922 г., а по-късно използвана в книгата „Седем спорни въпроса“ от Уилям Дженингс Брайън. На стъпалата пише (в низходящ ред): „християнство – Библията не е непогрешима – човекът не е създаден по Божия образ – чудеса не се случват – девственото зачатие е невъзможно – Христос не е Бог – изкуплението не се е случвало – няма възкресение – агностицизъм – атеизъм“. | източник: Wikipedia

част на Тенеси, с население около 1800 души), се съгласява да заяви, че е преподавал Дарвиновата еволюция. Така ACLU се сдобива с обвиняем, а Дейтън – със съдебен процес. Бизнесът в Дейтън вижда в евентуалната съдебна битка възможност за безплатна реклама, с която се надява да привлече индустриални инвестиции в града. Въпреки че този процес, станал известен с прозвището „Маймунски процес на Скоупс“, често се представя като ключов в движението за разрешаване на преподаването на еволюцията в американските училища, той всъщност бележи началото на сериозен спад в преподаването на еволюцията. Последното се възобновява едва в началото на 60-те години на XX век. По същия начин законът на Бътлър, който Скоупс е трябвало да наруши – въпреки че никога повече не е бил споменаван – остава в учебниците до 1967 г., когато е отменен от законодателния орган на Тенеси.

При започването на съдебния процес двамата от най-известните адвокати по онова време са привлечени в битката. Първо, Уилям Дженингс Брайън, който иска и другите щати да приемат собствени закони срещу теорията за еволюцията, обявява, че ще води съдебно преследване. Това кара Кларънс Дароу, известен чикагски адвокат, да обяви, че ще води защитата. В продължение на години двамата мъже са сред най-почитаните и най-мразените обществени фигури в страната. Дароу, самопровъзгласил се за агностик, е решен да изправи пред съда Брайън и неговия кръстоносен поход срещу преподаването на еволюцията. Самозван защитник на християнската вяра, Брайън на свой ред иска същото за нерелигиозния модернизъм на Дароу. Резултатът е нещо съвсем ново в американския живот: медийна сензация. Повече от 200 репортери и автори на

списания се стичат към Дейтън, за да изпратят материалите си в цялата страна, а към тях се присъединяват радиоводещи и фоторепортери. В продължение на две седмици голяма част от Америка се фокусира върху Дароу, Брайън и градчето Дейтън.

Кулминацията на процеса настъпва на седмия ден, когато Кларънс Дароу призовава Уилям Брайън да застане на свидетелската скамейка, като целта му е да докаже, че вярата в историческата достоверност на Библията и на множеството описания на чудеса в нея е необоснована. Нито един от двамата не е голям познавач на Библията, но Дароу упорито иска да получи отговор дали Брайън приема буквално записаното в Стария завет. Дали рибата е погълнала Йона и три дни по-късно го е изплюла жив обратно на сушата? Дали слънцето е спряло по заповед на Исус Навин? Дали Брайън вярва, че всички видове животни и човешки раси, населяващи земята, са оцелели благодарение на Ной и неговия ковчег? Шестте дни на Сътворението в Битие действителни дни ли са били или там се използва метафоричен език? Понякога Брайън настоява библейското описание да се приема буквално, а в други случаи се застрахова и заявява, че не знае

дали всичко описано в Библията трябва да се приема буквално, а и дори не го интересува.

Размяната на реплики завършва язвително, след като Брайън заявява, че Дароу и другите защитници на еволюцията „нямат друга цел, освен да осмееят всеки християнин, който вярва в Библията“.

Дароу отвръща на удара: „Нашата цел е да попречим на фанатиците и на невежите да контролират образованието в Съединените щати.“ Въпреки че е фундаменталист, Брайън не е привърженик на буквалното шестдневно Сътворение. Той вярва, че всеки от дните е епоха. Допуска, че е възможно Земята да е била създадена преди 4004 г. пр. Хр. Всъщност той дори не се противопоставя на преподаването на еволюцията, стига тя да се представя като теория, а Сътворението да се преподава заедно с нея.

Този исторически сблъсък между двамата адвокати показва нагледно сблъсъка между два подхода към вярата: фундаментализма и модернизма, които по това време (а и не само) са в непримиримо противоречие. Те отразяват и състоянието на обществото в протестантска Америка. До началото на XX век много богослови и големи деноминации вече са приели либерална или модерна версия на протестантството, обезсилваща учението за божествената благодат, която ни се дарява чрез покаянието, и приемаща идеята, че обществото (а и отделната личност) може да се подобри единствено посредством човешки усилия и разум. Една от целите на протестантския либерализъм е да изгради религия, съвместима с по-голямата роля на съвременната наука и образование в живота на Америка. Това означава, че вярата в Библията като боговдъхновено, буквално и, следователно, непогрешимо Божие слово, трябва по необходимост да се изостави.

>>

Джон Т. Скоупс един месец преди процеса през 1925 г. | източник: Wikipedia

>> Често Маймунският процес е представян като конфликт между градския просветен космополитизъм и затворения антиинтелектуализъм, вкоренен в малките градове на селска Америка. Този гледна точка изкривява културните разломи, които са се натрупали през предходните десетилетия. Разломите се коренят във вихрещото се настъпление на модерността, която все повече привилегирова научното изследване като основно средство за опознаване и разбиране на обществото и Вселената, за сметка на вярата като източник на актуален и полезен за общността светоглед.

От друга страна, консервативните протестанти смятат, че либералото богословие отрича самата същност на тяхната изповед. За тях поставянето под въпрос на достоверността на Библията е еретичен възглед, който лишава християните от фундамента на тяхната вяра. А така протестантството като източник на общовалидни християнски ценности би било поставено под въпрос. Формира се голяма група от „фундаменталистки протестанти“, които се борят срещу въпросните тенденции и се придържат преди всичко към идеята за библейската непогрешимост. Фундаментализмът и настроенятията срещу еволюцията имат широка подкрепа както в северните, така и в южните щати, но човекът, превърнал борбата срещу еволюцията в национален кръстоносен поход, е харизматичният Уилям Дженингс Брайън. Той се опасява, че еволюционната теория ще узакони бруталната борба за

оцеляване на най-приспособените, без да се съобразява с недемократичните последици или с религиозния морал.

Брайън твърди, че когато действат чрез законодателни органи, гражданите имат право да решават кое е морално или неморално. Именно те, а не елитът, трябва да решават дали материалът, който се преподава в държавните училища, подсилва приетите от тях морални убеждения.

Дароу (ляво) и Брайън (дясно) по време на процеса
| източник: Wikipedia

Съдебните заседатели признават Джон Скоупс за виновен. Защитникът му Дароу се надява, че делото може да отиде в по-висша инстанция, където законът на Тенеси да бъде обявен за противоконституционен. Но това не се случва и законът остава в сила

още четиридесет години. Уилям Брайън, който винаги вземал страната на обикновения човек, предлага да плати глобата на Скоупс.

Тази история е екранизирана във филма *Inherit the Wind*, който обаче открито изопачава фактите. В него Брайън е представен като невеж, а поддръжниците на Сътворението – като гневни глупаци. В действителност Уилям Брайън е прогресивен политик, който се бори за справедливо заплащане, кратка работна седмица, диференциран данък върху доходите и множество други реформи, които се превръщат в закон. В допълнение към политическата си дейност – три пъти е бил кандидат на демократите за президент на САЩ – той пише и широко използвани уроци за неделните училища. Запитан за това как е възможно да бъде прогресивен в политиката и да вярва в Библията, Брайън отговаря: „Правителството е създадено от човека и затова е несъвършено. То винаги може да бъде подобро. Но религията не е дело на човека... аз съм доволен от Бога, Който имаме, от Библията и от Христос.

Много коментатори предполагат, че след процеса в Дейтън фундаментализмът ще навлезе в рязък упадък. В действителност фундаменталистите се оттеглят от обществена активност и вместо това се съсредоточават върху създаването на жизнена субкултура от институти, църкви и деноминационни асоциации, които през 70-те години на XX в. отново ще се превърнат в основна част от американския политически живот. □

Слизал ли е Христос в Ада?

Радостин Марчев

Древните християнски изповеди винаги са били силно свидетелство за границите на християнската вяра, които не бива да се пристъпват. Макар по никакъв начин да не казват всичко, което може да бъде изповядано, те задават един минимум, от който не бива да се отнема нищо.

Повечето евангелски християни с готовност биха се съгласили с този принцип. Но те често не знаят какво да правят с една подробност, която се съдържа в някои от древните изповеди. Става дума за твърдението, че след Своята смърт на кръста Христос е „слязъл в Ада“. Изразът се среща както в Апостолската, така и в Атанасиевата изповед – и по този начин е засвидетелстван и на Запад, и на Изток.

Неговото разбиране често е свързано с два еднакво погрешни подхода. От една страна, някои християни са крайно подозрителни към израза, като смятат, че става дума за някакъв вид чистилище – учение, срещу което реформаторите единодушно възразяват. Други пък градят теории за спасение след смъртта, обикновено изхождайки от I Петър 3:18-20 – текстът, който най-често се цитира в тази връзка: „Христос един път пострада за греховете, Праведният за неправедните, за да ни приведе при Бога, като беше умъртвен по плът, но оживотворен по Дух; чрез Когото отиде да проповядва на духовете в тъмницата, които едно време бяха непокорни, когато Божието дълготърпение ги чакаше в дните на Ной, докато се правеше ковчегът, в който малцина, т.е. осем души, се избавиха чрез вода.“

През историята си християните са имали различни разбирания за този пасаж. В своите

Институти 4.16.10 Калвин дава кратко, но ясно и точно обяснение, което добре хармонира с по-ранните разбирания.

Първо, той изтъква, че тук думата „ад“ не означава място на мъчение и окончателно отделяне на спасените от неспасените след последния Божий съд. По-скоро тя обозначава най-общо „мястото, където отиват мъртвите“ или просто „гробница“. В този смисъл „слизането в ада“ е просто друг начин да се каже, че Христос е умрял истински – нещо, което всички изповеди ясно заявяват. Изразът обаче не е просто повторение. Калвин пояснява, че на кръста Христос е понесъл вместо нас не само телесните, а и душевните болки на изгубения, изоставен от Бога и осъден човек. Така, според реформатора, е напълно оправдано да се каже, че Той „слиза в Ада“.

Второ, Калвин разглежда смисъла на това „слизане“, като разсъждава върху текста на I Петър 3:19. Той е категоричен, че в Своите проповеди Христос никъде не призовава към някакво *post mortem* покаяние на починалите (нито пък на падналите ангели), а още по-малко възвестява каквото и да е универсално спасение. Въпреки това Христос наистина носи блага вест на починалите, понеже възвестява сред тях за същата благодат, която се дава и на живите. Сега вярващите светии, които се намират в царството на мъртвите, разбират, че тяхното изкупление е дошло в пълнота въз основа на Христовата жертва на кръста. Те намират в Него изкупление и спасение по същия начин – чрез вяра в Неговата жертва на кръста.

Разбира се, самите те приживе не са виждали Христос и не са знаели, нито са разбирали това, което предстои да се случи в пълнота.

Но през земния си живот са вярвали в същия Бог, в Когото вярваме и ние, и са положили упованието си в Него за спасение. А сега, в лицето на Месията, получават това спасение.

В този смисъл както библейският текст от I Петър 3 глава, така и православната икона, изобразяваща как Христос разбива портите на Ада и извежда за ръка Адам и Ева, са напълно издържани богословски – стига да бъдат разбирани правилно.

Трето, Калвин казва, че това тълкуване е напълно библейско – и следователно изразът с пълно основание е намерил място в историческите символи на вярата. Всъщност I Петър 3:18-20 съвсем не е единственият текст, който се привежда в негова подкрепа. В хода на историята християните съзират същата представа и в редица други пасажи като Деяния 2:22-28,31; Матей 12:40; 27:52-53; Ефесяни 4:8-10; Псалом 16:8-11; Римляни 10:6-9 или Откровение 1:18.

Изследването на тези текстове и разсъждаването върху тях в светлината на казаното дотук може да даде изобилна храна за вярата, която може би дори не сме предполагали, че е заложена в тях. А времето около Възкресение Христово е изключително подходяща възможност да съсредоточим мислите си върху този въпрос. □

ТЕМА НА БРОЯ

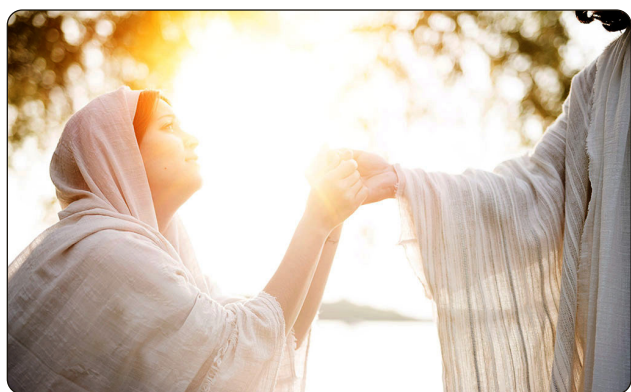
Възкресение за скептици

Как да повярваш в невероятното

Юрген Шпийс

следва от 1 стр.

Централно място в библейския разказ, наред с Христос и Мария, заема личността на римския прокуратор Пилат Понтийски. „Исус Христос... пострадал при Понтий Пилат, бе разпнат и умря“, четем в Символа на вярата. Библейските автори подчертават, че събитията от живота на Исус са се случили не просто някога и някъде, а в определен исторически момент – по времето на Пилат. Исус е конкретна историческа личност, чийто живот може да бъде локализиран в конкретно време и на конкретно място.

Какво казват историците за възкресението на Исус Христос? Тяхната работа е сходна не толкова с тази на занимаващите се с природни науки (доколкото в нея не става дума за повтаряемост и предвидимост), а с тази на юристите, които пресъздават минали събития според определени улики. Те водят процеси, основани на обстоятелства, които следва да се подлагат на преценка. Хората оценяват обстоятелствата по различен начин. Например, при съдебен процес различната оценка на едни и същи улики може да доведе до различни решения. На какво се дължат различните оценки при едни и същи обстоятелства? Най-напред, на житейския или професионален опит. Понякога обаче различната оценка произтича от различния светоглед.

По темата за възкресението на Исус светогледът играе решаваща роля. Според Новия завет възкресението на Исус е проявление на Божието дело в човешката история. В контекста на личния си светоглед обаче, историкът, който не вярва в съществуването на Бога, ще оцени обстоятелствата, свързани с възкресението на Исус, по различен начин от историка, за когото съществуването на Бога е възможно и дори твърде вероятно.

Какви са историческите източници за Исус Христос? Най-важните сведения за живота, смъртта и възкресението на Исус са събрани в Новия завет. Евангелията и книгата Деяния на апостолите са написани във вида, в който са ни познати и днес, от очевидци на събитията, едва няколко десетилетия, след като са се случили. Ценни са уводните думи на Лука в началото на неговото Евангелие (Лука 1:1-4), където авторът посочва причината и основната цел за написването му.

Извън текстовете на Новия завет историците откриват твърде оскъден материал за изследването на споменатите по-горе събития. Най-известен в това отношение е един пасаж от труд на римския историк Тацит, написан около 115 г. сл. Хр. (няколко десетилетия след Евангелията). Той дава следната информация за християните: „Името им произхожда от Исус Христос, разпнат по времето на император Тиберий от Пилат Понтийски“ (Анали, XV 44). Обстоятелства, които напълно съвпадат с написаното в Евангелията.

Нека насочим поглед към възкресението на Исус. Кои конкретни обстоятелства са важни за историците, ако се абстрахира от пристрастната си оценка, основана на светогледни съображения?

ПРАЗНИЯТ ГРОБ

Сведения за празния гроб се срещат във всички Евангелия и до днес не са опровергавани. Възвестяването на възкресението на Христос в Йерусалим би било невъзможно, ако празният гроб не беше факт. Следователно, централният въпрос е не дали гробът на Исус е бил празен, а *как* е станало това.

Тези, които се съмняват във Възкресението, упорито твърдят, че тялото на Исус е било откраднато (вж. Мат. 28:13) – едно възможно обяснение за празния гроб. Подхвърлянето на идеята за кражба на мъртвото тяло обаче е свидетелство за това, че учениците на Исус са възвестявали Неговото *телесно* възкресение. Ако бяха свидетелствали за възкресението Му само в духовен аспект, тогава въпросът дали гробът е бил празен или не, нямаше да е от значение. Първите свидетели, видели празния гроб (както и възкресения Исус), са жени – заслужаващ внимание факт, тъй като по онова време свидетелските показания на жени не са имали доказателствена стойност според юдейския богослов Пинкас Лапиде. „Свидетелството на жена е без никаква доказателствена стойност, заради лекомислието и гързостта на женския пол“, пише и еврейският историк Йосиф Флавий (38-100 г. сл. Хр.). Именно жените известяват учениците на Исус, че гробът Му е празен.

Първоначално учениците също не им вярват. И те, като жените, които първи отиват на гроба, за да помажат тялото, все още не си дават ясна сметка за Възкресението. В празния гроб откриват само плащениците, в които според еврейския обичай е било увивано тялото на мъртвеца, и кърпата за глава. (Йоан 20:4-7). Тези обстоятелства повдигат основателния въпрос: Ако някой иска да краде мъртво тяло от гроба, защо първо ще го разпovieва от погребалните плащеници?

СРЕЩЕТЕ С ВЪЗКРЪСНАЛИЯ

За срещите с Възкръсналия свидетелстват заключителните глави на Евангелията, както и началото на книгата Деяния. Най-важен за историци и богослови остава откъсът от I Коринтяни 15:3-5, смятан за една от най-ранните изповеди на християнската вяра. Тя напомня на християните, че Исус е бил видян след възкресението Си от над 500 души наведнъж, „повечето от които и сега са живи“ (6 ст.) Първото послание на ап. Павел до коринтяните е написано около 25 години след смъртта на Исус. Повечето историци

датират разпъването на Исус Христос на 7 април 30 година. Записаната в това послание изповед ап. Павел най-вероятно е получил като прозрение в Дамаск, през 31-32 г. сл. Хр., след обръщането си към Исус Христос.

Свидетелства за телесното възкресение на Христос са и сведенията за Неговото възнесение на небесата. И така, земният живот на Исус не е завършил с полагането Му в гроба.

ПРЕОБРАЗЕНИЕТО ЖИВОТ НА УЧЕНИЦИТЕ

Само няколко седмици след разпъването на Исус уплашените до скоро ученици публично говорят в Йерусалим, че Бог Исус възкръсна от мъртвите („на което сме свидетели“). Към това свидетелство те се придържат неотклонно въпреки подигравките, преследванията и смъртта. Имало е и винаги ще има хора, които са готови да платят с живота си за онова, в което вярват, дори то да не е истина. Но едва ли някой би отишъл на смърт заради нещо, за което знае, че не е истина.

Първите ученици на Исус са традиционни юдеи. Въпреки това, за един кратък период от време те изоставят своята традиция за почитане на съботния ден и устройват богослуженията си в неделя – „в първия ден на седмицата“ (Деян. 20:7). Макар да произхождат от подчертано монотеистична религия, те почитат Исус като Господ (I Кор. 8:6; Фил. 2:6-11; Кол. 1:15-20) – един разпнат на кръст човек, въпреки казаното във Второзаконие 21:23 „проклет от Бога всеки, който виси на дърво“. Всичко това представлява решително скъсване с религиозните и обществените корени. Това не става току-така и се нуждае от обяснение. В живота на последователите на Исус се е случило нещо революционно. Какво е най-доброто обяснение за него?

Самозаблуда, самовнушение или истинско възкресение на Исус? В тази връзка, ето още един цитат от Пинкас Лапиде: „Сам по себе си фактът, че само за една нощ, пък било и водени от самовнушение или самозаблуда, учениците на Исус, без какъвто и да е сериозен житейски опит, успяват да се превърнат от бичувано и изнурено от гонения множество в победоносна общност на вярата, е много по-голямо чудо от чудото на самото Възкресение.“

Когато стигнах до извода, че преданието за възкресението на Исус е достоверно от историческа гледна точка, осъзнах, че при изследването на тази тема не мога да се задоволя с дистанцирано изследване. Затова един ден се обърнах в молитва към Исус, за Когото бях чул свидетелството на мой съученик, че Бог Го е възкресил от мъртвите и че мога да Му се доверя и да общувам с Него. Така започна животът ми на християнин. □

Д-р Юрген Шпийс е роден през 1949 г. в Диленбург, Германия. Следва в Гийсен, а през 1970-1975 г. е докторант по Древна история при проф. Херман Бенгстон.

От 1984 до 1999 г. е главен секретар на Студентската мисия в Германия, развиваща дейност в училищата и академичните среди. След това, до 2015 е ръководител на Института за наука и вяра в Марбург, Германия.

Д-р Шпийс представя себе си така: „Станах християнин, докато правех докторантура по древна история. Живо ме вълнува въпросът за отношението между вяра и наука. Интересът ми към екзистенциалното и интелектуално значение на диалога между им се подновяваше при мои лекции – не само в Германия, но преди всичко в университети в Източна Европа и в бившия Съветски съюз. В много лекции се занимавам с проблема за историчността на Христовото възкресение. Когато изгубих първото си семейство (съпруга и дете) при автомобилна катастрофа, осъзнах, че въпросът за възкресението на Христос има не само историческо, а и екзистенциално значение. Женен съм повторно. Имаме дъщеря със синдром на Даун. Затова въпроси от областта на медицинската етика ме вълнуват не само научно.“

Съборът в Тридент

460 години от закриването му

п-р Данаил Игнатов

Началото на протестантската Реформация и бързото разпространение на нейното влияние в Западна Европа предизвиква закономерна реакция в средите на католицизма. Става ясно, че насилствените средства за противодействие не дават голям резултат. Рим търси богословски и организационни решения, които да възстановят авторитета и водещата роля на Католическата църква.

Същевременно и независимо от това стремежът към обновяване на духовния живот, в съответствие на Новото време, става очевиден не само където има противопоставяне на протестантството. Много историци предпочитат понятието „Католическа реформация“ вместо „Контрареформация“ (което е по-популярно в историческата литература).

Папа Павел III (1468-1549 г.) търси пътища и средства за пълно възстановяване на доминиращата роля на католицизма и на папския авторитет в западното общество. Павел III (като своите предшественици Юлий II¹ и Лъв X²) е високо образован, покровител на изкуствата и в близки отношения с хуманистичния елит на Европа. Това не му пречи да подкрепя всички репресивни мерки за постигане на своите цели. Узаконява йезуитския орден „Дружина на Исус“ на Игнатий Лойола и издава указ за повсеместно действие на Инквизицията³ през 1542 г.

Най-важната стъпка е свикването на Тридентския (или Трентския) събор, подкрепен също така от император Карл V. Съборът се провежда в Тридент и Болоня на три поредици от заседания, в продължение на почти две десетилетия от 1545 до 1563 г., под председателството на Павел III и наследниците му Юлий III и Пий IV. Вземат се мерки срещу всякакви непредвидени развития в работата. Приемат се предварителни решения съборът да не надвиши правата си над папата. Италианските делегати съставляват три четвърти от състава. Предмет на обсъжданията са доктрината на Църквата, мерки срещу злоупотребите и единен подход срещу другозверците.

На първата поредица от заседания (1545-1547 г.) се провеждат дебати относно доктрината. Пролитават няколко различни течения в католицизма. Тези, които са под влияние на Августин, подчертават ролята на вярата. Следовниците на Тома Аквински поставят ударение върху действието на Бога, а последователите на Джон Дънс Скот⁴ подчертават значението на човешкия интелектуален усет. Обсъждат се шест основни въпроса: Какво означава „оправданието“? Какъв е Божият дял и какъв човешкият в спасението? Какво означава спасението да бъде „чрез вяра“? Каква е ролята на делата преди и след оправданието

Съборът в Тридент, изображение в музея на замъка „Буонконсилио“, Тренто
| източник: Wikipedia

и каква при участието в тайнства? Какви процеси предхождат, съпровождат и следват оправданието? Може ли човек да знае със сигурност, че е спасен?

Дебатите са обобщени в декрет с няколко постановления. Авторитетни писания са не само Библията, а и неканоничните книги във Вулгатата, както и съчиненията, наследени от църковното предание, които отразяват одобреното от папската институция учение.

Човек не се оправдава само чрез вяра, а и чрез дела. Познаването на духовните истини е възможно и чрез естествените човешки способности, по аналогия с отношението между Бога и творението. Първородният грях не е абсолютна пречка за това. Тоест, според Тридентския събор, никой не може да се обърне към Бога без Неговата промислителна благодат, която се дава независимо от нашите заслуги. Но наред с това, човешката воля може и трябва да сътрудничи с благодатта, като я приема и се сработва с нея чрез добри дела за спасението на човека. Произнася се анатема срещу онези, които оспорват нуждата от такава благодат, както и срещу тези, които учат, че човешката воля не може да приготви себе си, за да получи оправдание, нито да отхвърли благодатта, когато ѝ бъде подарена. Оправданието може да се загуби при допускане на някои грехове.

В IX глава Декретът постановява: „Никой не може да знае със сигурността на вярата, че е постигнал Божията благодат.“ А XII глава е насочена изрично срещу онези, които учат (т.е. протестантите), че те могат със сигурност да знаят, че са между избраните. Да се разпространява учение за увереност в оправданието означава грешникът да се възприема за съвършен, което е „осъдителна грешка“.

Рим признава седем тайнства: кръщение, миропомазване, евхаристия, покаяние и помирение, елеосвещение (помазване на болни), свещенство и брак.

Втората поредица от сесии (1551-1552 г.) потвърждава доктрината за транссубстанциация на елементите на Господнята трапеза. Император Фердинанд предлага, при взимане на причастие чашата да се поднася на всички членове на Църквата, но това не се възприема.

В третата поредица от сесии (1562-1563 г.) се обсъждат правила за женитба, включително и на свещениците. Императорът предлага да се отмени целибатът на свещениците, но и това предложение не се приема. Уточнява се и се утвърждава доктрината за чистилището. Съборът осъжда като еретици поддръжниците на протестантските идеи.

През 1564 г. се издава т.нар. *Тридентска изповед на вярата*, утвърдена с указ на папата под заглавие *Benedictus Deus*. Две години по-късно е публикуван *Римският катехизис*. С всички решения и документи се подчертава изключителното право на Църквата да тълкува Писанието под юрисдикцията на папата.

Съборът има и последствия, които могат да се оценят положително. Предприемат се мерки за повишаване на образованието на духовенството. Укрепват се съществувачите и се създават нови богословски колежи и университети. Повишават се моралните изисквания към духовенството. Възникват нови, по-динамични и практически в действията си монашески общности.

За съжаление, съборът допринася и за утвърждаване на папския абсолютизъм, с цялата му ретроградна система от органи на власт и репресии.⁵ □

¹ Юлий II възлага на Микеланджело изписването на Сикстинската капела.

² Лъв X, член на фамилията на Медичите, узаконява продажбата на индулгенции, средствата от която отиват главно за обновяването на катедралата „Св. Петър“.

³ Инквизицията се заражда през XIII век във Франция за борба срещу еретиците (албигойци, катарии), а през 1480 г. е въведена в Испания под ръководството на Томас де Торквемада (вж. статията за него в *Зорница*, 09/2018).

⁴ Джон Дънс Скот (1266-1308 г.) – шотландски францискански богослов, представител на схоластичния реализъм.

⁵ Вж. още: Д. Игнатов, *История на църквата в епохата на Ренесанса и Реформацията XVI-XVII век* (Нов човек, 2017), 195-198 с.

За да избереш своя път, трябва да го познаваш

Интервю с Ана-Мария Кръстева

В едно свое интервю казвате: „Аз не съм търсила своя път към вярата, аз съм от тези, на които им беше даден този път... тъй като съм израсла в християнско семейство.“ По-лесно ли стига човек до вярата в Христос, ако родителите му са вярващи? Примерите от църковната история не са еднозначни...

Към днешна дата не мога да преценя. За мен бе лесно, защото никога не ме е принуждавал да правя каквото и да е било насила. Внучка съм на свещеник, а баща ми, Бог да го прости, стана свещеник в последните години от живота си. Имам обаче и други наблюдения за деца в семейства, където родителите са християни и под строй ги водят на църква, увиват момиченцата в някакви шамии и не вярвам тези деца да останат в Църквата, след като вече имат право на избор.

Така че въпросът е наистина нееднозначен и не може да се отговори категорично. От друга страна, познавам и лица, които са расли в атеистични семейства; и когато на зряла възраст приемат християнството, стигат до различни крайности. Всичко е много индивидуално, няма еднозначна рецепта как най-лесно се стига до вярата в Христос.

Журналист с високо богословско образование е нетипично по нашите ширини. Как решихте да следвате богословие?

Напук. Видях по телевизията приснопаметният български патриарх Неофит, който по онова време бе левкийски епископ и ректор на Духовната академия, да говори, че от тази година ще бъдат приемани и жени. Веднага се заинтригувах и казах в къщи, че отивам да уча там. Баща ми бе категорично против, но аз се запънах. В общи линии аз съм от хората, които, като им кажеш, че нещо не е за теб, веднага доказвам обратното и то успешно.

Що се отнася до журналистиката и богословието, аз съм пряк потърпевш от неподготвеността на колеги в тази сфера. Първо започнах да пиша за вестник *Демокрация*, а по това време Църквата се отразяваше като допълнителен ресор, между другото, във всички медии. Такива небивалици съм чувала тогава по събития, че да се хване човек за главата. За съжаление, не мога да твърдя, че нещата коренно са се променили.

Предаването „Благовестие“ е първият Ви авторски проект в БНР. Всъщност, преди да го поемете, то се казваше „На църква в неделя“. Какво променихте във формата и в съдържанието? И защо?

Да, така е. През 1997 г. се явих на конкурс за репортер в „Хоризонт“. В журито бе тогавашният директор на програма „Хр. Ботев“, покойната Ада Чалъкова. След втория тур, където разказвахме за себе си, тя излезе и ми каза, че за мен конкурсът е приключил – на следващия ден да отида в кабинета ѝ, защото има църковно предаване, което не се води от богослов, и тя иска да го поема. Естествено, че се съгласих и започнах да водя „На църква в неделя“. По-късно към екипа се присъедини и Никола Антонов, по настоящем един от добрите църковни певци.

Две години по-късно се установи, че имам несъгласия с прекия си началник, и той направи всичко възможно да се отърве от мен. Между 1999 и 2000 г. работих като експерт в Министерство на културата. В това време директор на програмата стана Спасиана Кирилова, с която се познавахме от вестник *Демокрация*. Тя се обърна с молба към мен да

Ана-Мария Кръстева е доктор по богословие към СУ „Св. Климент Охридски“ и журналист в програма „Христо Ботев“ на БНР. От доста години е водещ на предаването „Благовестие“ (в неделя от 8:00 ч.). А преди няколко месеца тя започна и ново авторско предаване: „Сътворението“ (в събота от 11:00 ч.).

Именно това даде повод да поговорим за творческите ѝ виждания и планове, както и по други въпроси относно ролята на християнството в съвременното българско общество.

Въпросите зададе Тодор Велчев.

поема отново предаването. Съгласих се при условие да дам нова концепция и то да бъде авторско. И така вече 25 години.

Идеята на „На църква в неделя“ бе да бъде образователно, докато в „Благовестие“ търсим различни и атрактивни пътища, за да доближим православно вероучение до нашите слушатели. Всеки човек е свободен да избира по кой път да тръгне, но за да избере своя път, той трябва да го познава.

Точно това се опитваме да сторим – да разкрием същността и смисъла на нашата вяра. Правим го чрез дискусии, репортажи, разговори с богослови, свещенослужители и с всички, които живеят в Църквата и искат тя и обществото ни да благоденстват. Естествено, не пропускам, когато се появи проблем, да го коментирам в студиото. В рубриката ни „Християнска поезия“ чрез гласа на актьора Ириней Константинов въвеждаме слушателите в богата съкровищница от български поети, които чрез своя талант ни доближават до Създателя.

Старам се да бъдем толерантни към всички, но и без да нарушаваме своите принципи, които се заключават в златното правило на нашите отношения, заветано ни от Спасителя Господ Исус Христос: „Каквото искате да правят вам човеците, същото правете и вие тях.“ Надеждата ми е, че успявам, но естествено, последната дума е на слушателите.

Успява ли да достигне християнското послание до нашите сънародници? Кои са големите предизвикателства пред християнската просвета в днешна България?

Този процес е двустранен. В началото на прехода, непосредствено след демократичните промени и след като завърших образованието си, бях преподавател по Религия в училище. Тогава бях сигурна, че този предмет трябва да се изучава в училище като общообразователен. Тук се позовавам на концепцията на покойния проф. Георги Бакалов, Бог да го прости. В нея имаше превес на православие, но бе със сравнителен характер. Тогава Светият синод на БПЦ не я хареса, защото искаше да се преподава православие.

Ето, тридесет години по-късно съм убедена, че задължителен предмет „Религия – Православие“ няма място в общообразователното училище. Не може като институция да искаш държавата да ти води религиозното образование, и то в светско училище. Това се прави в прицърковните училища, където е естествено децата, които посещават дома Господен, да бъдат възпитавани в ценностите на вярата. Училището не може и не е длъжно да те научи на вяра.

С встъпването си в длъжност патриарх Даниил даде заявка, че ще се бори предметът да стане задължителен, което бе по своята същност абсурд. Човек ще си рече, то всичко е наред в БПЦ, само туй ѝ е проблемът. Има

много начини християнското послание да стига до българите. Преди всичко и най-вече е важно да няма разминаване между думи и дела. Днес не е както в началото на деветдесетте години, когато нямаше никаква литература. Разполагаме с далеч повече информация и възможност за избор.

Нека не забравяме, че през цялата Си проповед Господ Исус Христос никъде не употребява думичката „трябва“. Навсякъде Той казва: „който иска“. Това е така, защото Той уважава един от най-големите ни дарове: свободата. Свободата дава възможност на човека сам да избира своя път. Свободата ни позволява да избираме между светлина и тъмнина, между любов и омраза. Пътят към Бога също е свободен избор, не може по заповед да сме Христови.

Отърси ли се БПЦ от наследството на комунизма? Нейната дейност беше под строгия надзор, а и контрол, на Държавна сигурност, будните и съвестни свещеници бяха голяма рядкост...

С огромна болка ще кажа – като че ли не. Знаем от историята, че Мойсей води еврейския народ през пустинята 40 години, за да не остане сред тях никога, който да си спомня времето на робство. Имам надежда, че ни остават още няколко години, но не съм кой знае какъв оптимист. През комунизма свещениците, които заставаха срещу мракобесния режим, търпяха сериозни последици. Непосредствено след 9 септември 1944 г. стотици биват убити, след това се действа по-префинено: системен тормоз, изселване, въдворяване в поправителен лагер.

Ако отричаме тази истина или ако се опитваме да я забравим, значи не сме си взели необходимите поуки и опасността да се върне този тип отношение става по-голяма. Църквата дължи диалог с обществото по тази тема, но както виждаме, той дори не е започнал.

Като журналист от доста време следите мястото на БПЦ в обществените процеси. Има ли важни проблеми, които тя някак пропуска? По кои теми реагира адекватно и навреме?

Много често съм била обвинявана в някои църковни среди, че се опитвам да руша Църквата отвътре. Не се впечатлявам, защото съм отговорна в своята работа и като специалист, и като вярващ човек. Немалко са темите, по които Църквата взе отношение. Като че ли повече са темите, които БПЦ пропуска през годините на преход. Много са и темите, по които се включи неадекватно.

По конституция Църквата е отделена от държавата. В последно време обаче имам усещането, че и двете институции са забравили този факт. Но тук ще е необходимо отделно интервю.

>> **През последните години доста политици и общественици някак внезапно откриха християнското (си) духовно наследство. Появи се ново клише: „защита на традиционните християнски семейни ценности“ – и под това знаме се строиха хора с, меко казано, съмнителна репутация. Нуждае ли се вярата от такава защита?**

Това е нелепо. Обърнете внимание, че точно тези хора изведнъж започнаха да използват Църквата за политическите си проекти. Другият проблем е какво се разбира под „традиционни християнски семейни ценности“. Нима при другите религиозни общности семейството да не е ценност? Не може така безскрупулно да се обсебва семейството!

Кой напада семейството, също може да се попита. Много от тези лица не са влизали в храма, не познават християнската вяра, а използват само едни опорки. Кой гони днес Църквата? От какво я пазят? От гнилия Запад ли? Естествено е за политиците да търсят интересите си, но целта на Църквата е друга! Тя не бива да бъде инструмент на държавата, а място за спасение! Христос се въплъщава и идва между нас, за да ни изкупи

от греха и да ни даде спасение. Той общува с грешници, защото не праведниците имат нужда от спасение, а грешниците (Лука 5:32).

Тези хора, които визирате, априори се приемат за праведници и искат да спасяват Църква, вяра, Христос – каквото им дойде. Абсурдно е. Вярата се нуждае от проповед, от разясняване на истините ѝ, от добрия пример. Крайно време е да разберем, че животът на християнина е радост и проява на любов, а не противопоставяне!

Разкажете повече за Вашия нов проект, „Сътворението“. На пръв прочит заглавието сякаш звучи научно, но се оказва съвсем друго – става дума за „другост и заедност“ в отношенията между основните вероизповедни общности.

Този проект се опитвах да го реализирам няколко пъти в последните години. Благодарение на настоящия директор на програма „Хр. Ботев“, г-н Кин Стоянов, той е факт.

В съвременния свят ставаме свидетели на религиозни сблъсъци, които все още се боим да наречем войни. Освен всичко друго, и непознаването на различните религиозни изповедания ги ескалира. За това вина имат и някои политици, но предаването няма за цел да прави политически внушения. Трябва да помним, че разпространените в България религиозни вярвания не отричат, а напротив, поставят в основата си сътворението на човека от Бога. В края на краищата най-важният въпрос за човека е: Съществува ли Бог? Неслучайно великият Достоевски пише: „Ако няма Бог, всичко би било позволено.“ Всеки човек е нужно да си отговори на въпроса има или няма Бог, защото от отговора му се определят до голяма степен смисълът и целта на човешкия живот.

За цялостния светоглед трябва да е характерен този дар на проникване в света и неговите тайни, следва да се докоснем до техния корен и тяхното божествено начало. В предаването се опитваме да следваме думите на св. ап. Павел, че вярата е „жива представа

на онова, за което се надяваме, и разкриване на онова, що се не вижда“ (Евр. 11:1). Сигурни сме, че „знанието на естеството е и негов пазител във всичките му пътища. А вярата шества по-високо от естеството“, както казва многострадалният Йов. Но не можем да се съгласим, че сега в България това е така. И едва ли за това трябва да се обвиняват само онези 45-50 години на верска нетолерантност и бездуховност, защото в посттоталитарното ни време показното представяне на религиите не допринася с нищо за извисяването на вярата.

Човекът като Божие творение е уникален, но едва ли би могъл да се възползва от този дар, ако не се познава. Човешкият живот би бил ужасен ад, ако премине в разпра, както със себе си, така и със себеподобните си – различни, но само по вяра, раса, пол и език.

Естествено, критичният ми поглед няма как да пощади някого, който се опитва нарушава човешките права и свободи.

Всъщност, процентът на българските граждани, които се определят като „нерелигиозни“, постоянно нараства. Може би и те трябва да бъдат включени в дискусиите в рамките на „Сътворението“?

За съжаление, тази тенденция не се отнася само за България. Нужно е и самите верски общности да се задават въпроса: Защо? Дали не бъркат някъде при своята проповед? Свидетели сме на много изопачавания на религиите от техни последователи. На мнение съм, че няма лоша вяра, има хора, които я предават според собствените си виждания и представи, защото, както знаем, човекът е склонен към самозаблуждение и обожествяване. Не разбира се, в онзи смисъл, за който ни говори Светото писание. Въобще не искам да игнорирам никого, защото и атеистите са вярващи – те вярват в това, че няма Бог.

Благодаря Ви за това интервю и пожелавам от сърце успех и повече слушатели на Вашите предавания! □

Надежда няма... или има?

Лулуа Ел Малуф

В Ливан няма нов президент, който да обещава промяна и да носи надежда. Нещо повече, у нас има поговорка: „Нейните защитници са нейните обирджии.“ Режимът в страната е по-скоро клептокрация, отколкото демокрация. От години не сме имали държавник, който да формулира визия за надежда. Вместо това преживяваме тежка война.

Мисля за тези неща, защото след избори хората обикновено гледат с очакване към новата власт с надежда, че може да донесе положителна промяна. Все пак политическите лидери водят кампаниите си именно с такива с обещания. Но тук, в Ливан, отдавна не сме имали промяна в управлението.

Това, което имаме, е война – конфликт, който продължава повече от година и напоследък ескалира драстично. Той нарушава всекидневното и носи болка и загуба. Докато пиша тези редове, ме разсейва тътенът от въздушни удари и ракети в предградията на Бейрут. Постоянно проверявам близките ми дали са в безопасност, защото жилището ни (което вече посещаваме рядко) е в непосредствена близост до военни цели. Нашите проблеми обаче са незначителни в сравнение с тежките и трагични загуби на други хора – тези, които са изгубили близки или чиито домове са били унищожени за секунди, или които са били принудени да бягат от селището си, без никаква сигурност за евентуално завръщане.

Без държавници, които да вдъхнат оптимизъм, къде самата аз съумявам да намеря надежда? Възможността да служа в Арабската баптистка богословска семинария (ABTS) ме е научила да правя крачка назад и да поглеждам по-голямата картина. В действителност има места, където надеждата се намира – дори и тук, в Ливан. Ето два източника.

Участие в общност на вярващи

В ABTS имам привилегията да принадлежа към общност, която се фокусира върху Бога. Нашата ежедневна служба е ценна възможност за поклонение и размисли. Това всекидневно богослужение в параклиса на ABTS беше замислено за сплотяване на академичния екип. През последните месеци обаче това пространство е отворено за всеки, който посещава студентския кампус или служи тук.

През първите 15 минути от събранието се съсредоточаваме върху поклонение пред Господа, а после още толкова време слушаме насърчително слово – послания за спасението на човека, практически насоки за трудни времена или напомняне за мисията ни в тази част на света. В една от последните проповеди четохме наставленията на Павел в Ефесяни: да изкупваме времето, защото дните са зли. Напомняме си, че Бог ни призовава да практикуваме и да споделяме Евангелието – дори когато сме в епицентъра на война, – докато Христос се завърне.

Освен тези събирания, всяка неделя провеждаме седмична студентска служба. Често получаваме свидетелства от наши студенти от страни като Судан и Йемен как Бог неизменно работи дори в най-мрачните места.

Но участието в тези служби е само по желание. Човек може да бъде част от персонала или да е гост на семинарията, потърсил убежище в студентското общежитие – и при все това да не се включва в духовната ни общност. По време на богослуженията някои предпочитат да си останат в стаята или да излязат на разходка на свеж въздух. За жалост, така те пропускат „живата вода“, която се предлага вътре. Надеждата, в крайна сметка, не може да бъде наложена насила върху никого.

Случвало се е да пропускам това събрание, а така се лишавам и от възможност да получа насърчение или надежда. Вероятно всички го правим. Но е от особена важност да се стремим да бъдем част от такава общност, която редовно споделя Евангелието и където се насърчават общението и близостта. Сега по-добре от всякога мога да разбера чувствата на Илия, който се страхува за живота си и се оплаква на Бога, че е останал съвсем сам (III Царе 19:10,18). В нашето съвремие обаче не е трудно човек да намери добра местна църковна общност, където всички заедно насочват погледа си към надеждата.

Време със Словото на Бога

Вторият източник на надежда е още по-очевиден: Словото на Бога. Тази година чета Библията хронологично и напоследък стигнах до текстовете, които описват пътя на Христос към кръста. Насред войната е смиряващо да си припомним, че Създателят на вселената лично се интересува от всеки един от нас и че Неговата любов е отвъд нашето разбиране. Христос знае, че кръстът Го очаква, но въпреки това върви към него доброволно.

Между ужасяващите тъмни от падащите в Бейрут бомби очите ми четат следното:

Лулуа Ел Малуф е директор в отдел „Партньорства и организационно развитие“ в Арабската баптистка богословска семинария (ABTS) в Бейрут, Ливан. Нейният дълбок копнеж да вижда как Бог се прославя въпреки войната в нейната родина.

Текстът ѝ е публикуван на 21 ноември 2024 г. в уеб страницата на Арабската баптистка богословска семинария: abtslebanon.org.

Препечатваме го с разрешение. Превод: Влади Райчинов.

„Исус, като знаеше, че е настанал часът Му да премине от този свят към Отца, като беше възлюбил Своите, които бяха на света, докрай ги възлюби“ (Йоан 13:1).

Освен това, когато ми е трудно да се моля за враговете си (а и за близките си), си припомням как Исус се е молил за нас – и дори сега се застъпва за нас отгясно на Бога: „Не само за тях се моля, но и за онези, които биха повярвали в Мен чрез тяхното учение, да бъдат всички едно. Както Ти, Отче, си в Мен и аз в Тебе, така и те да бъдат в Нас едно, за да повярва светът, че Ти си Ме пратил. И славата, която Ти Ми даде, аз я дадох на тях, за да бъдат едно, както и Ние сме едно: аз в тях и Ти в Мен, за да бъдат свършени в единство, за да познае светът, че Ти си Ме пратил и си възлюбил тях, както си възлюбил Мен“ (Йоан 17:20-23).

Как да нямам надежда, когато този пасаж ми напомня какво мисли Бог за мен и за Своята църква? Как да нямам надежда, когато самият Син на Бога ходатайства за нас поименно, възгледен от любов, милост и състрадание?

Подобно на събранията в нашия параклис, Библията също е достъпна за повечето хора по света, но твърде често я пренебрегваме и забравяме, че тя е нашият ежедневен хляб. Дори във време на война Божието слово остава нашият върховен източник на надежда.

Докато продължавам да се моля за по-добро управление в моята страна и региона, ще полагам надеждите си не в следващите (кой знае кога) политически избори, а в убеждението, че Бог действа и че Неговото желание е всички хора (включително и воюващите) да достигнат до спасение и познание на истината! □

ТОЗИ МЕСЕЦ

Ориген: интелектуалният връх на ранното християнство

Радостин Марчев

Ориген е най-ярката интелектуална фигура в ранната история на християнската Църква. Наследството му оказва огромно влияние върху поколения мислители. Той е пример за това какво се случва, когато едно ревностно сърце се съчетае с блестящ ум.

Ориген е роден около 185 г. в Александрия в християнско семейство. Баща му Леонид е образован човек, който още от най-ранна възраст полага сериозни грижи за обучението на сина си. Около 202 г. Леонид е хвърлен в затвора заради вярата си, която изповядва открито. Неговият 17-годишен син Ориген го посещава редовно и го убеждава да остане твърд в убежденията си. Юношата дори желае да се предаде на властите и да сподели съдбата на баща си, но майка му научава за намеренията му, скрива грехите му и така възпрепятства излизането му от дома.

Леонид умира като мъченик, а имуществото му е конфискувано – така най-големият му син Ориген се налага да се грижи за овдовялото семейство с девет деца. С помощта на една богата жена от гностическа секта той започва да преподава гръцки език и да преписва ръкописи, с което осигурява прехраната на фамилията.

Когато Ориген е едва на 18 години, епископът на Александрия разпознава заложите му и го назначава за катехизатор в църковното училище. Задачата му е да подготвя младите обръщеници във вярата. Често му се налага да отговаря на въпроси, свързани с истинността на християнското учение. За да се справи с това предизвикателство, той започва да изучава най-добрите философи на своето време. Съчинението му *Против Целз* е една от най-значимите ранни апологетични книги. До края на живота му неговият блестящ ум и висока образованост ще привличат невярващи интелектуалци, търсещи учител. Мнозина от тях стават християни под влияние на Ориген.

Но християнската вяра на Ориген в никаква случай не е само интелектуална. Личното му благочестие и ревност не отстъпват на неговия ум. Той пости всяка сряда и петък. Толкова е впечатлен от думите на Христос в Матей 19:12, че се кастрира – постъпка, която по-късно в живота си смята за необмислена. Освен това не яде месо, не пие вино, ходи бос и спи на голата земя.

Около 231 г. обтегнатите му отношения с епископа на Александрия ескалират в остър конфликт, при който Ориген е обвинен в ерес. Напуска родния си град и в продължение на години пътува из Палестина, където е признат за безспорен авторитет по въпросите на християнската вяра. Основава школа в Кесария, където преподава не само богословие, но и философия и други науки.

Въображаемо изображение на Ориген от *Правдиви портрети и жития на бележити мъже* (художник: Андре Тебе) | източник: Wikipedia

В края на живота си е хвърлен в тъмница и подложен на мъчения заради вярата си. Само смъртта на император Деций го спасява от екзекуция. В крайна сметка е освободен, но здравето му е съсипано и малко след това (през 253 или 254 г.) Ориген умира на почти 70-годишна възраст.

Литературното наследство на Ориген е огромно и включва около 2000 съчинения. В един етап от учителската му дейност седем писари записват неговите лекции и библейски коментари. Едно от най-забележителните му произведения е *За първите принципи* – първият опит за систематично богословие, правен някога. В продължение на 28 години работи върху т.нар. *Хексапла* – текстологически анализ на Стария завет, базиран на няколко налични превода и еврейския оригинал. Всички християнски водачи през следващите няколко века са повлияни от него.

Въпреки това оценката на Ориген не е единодушно положителна. Още от самото начало срещу някои негови идеи има сериозна опозиция, породила разгорещени богословски спорове. Вероятно най-известните сред тях са вижданията му за апокатастиса (окончателното спасение на всички хора) и за предсъществуването на душите. Макар не винаги да е ясно кои от спорните идеи произхождат лично от Ориген и кои са доразвити или променени от негови последователи, кризата, която предизвикват в Църквата, е несъмнена.

Развързката настъпва през 553 г., когато Вторият вселенски събор в Константинопол официално ги осъжда, като свързва серия анатем с името на Ориген. След това неговите книги са систематично изгаряни, но под чужди имена продължават да се разпространяват в християнските общности и да оказват значително влияние в продължение на векове. □

Диагноза на положението

п-р Димитър Фурнаджиев

Зорница, 29 април 1925 г.

Събитията напоследък в нашата столица раздрусаха страната и обърнаха погледа на света към малка България – поглед на съжаление, а и на презрение.

Нужно е да направим безпристрастна и откровена диагноза на положението, което роди грозния плод: да изброим вкратце, причини и признаци на тая морална болест, която превежда народа ни през небивала опитност в историята.

Общото е впечатлението, че това положение са дължи на войната, на непоносимите условия на мирния договор¹ и на влиянието на *институтите*, създадени при Обществото на народите. Наистина общопризнат е фактът, че условията на парижките договори за мир не са никакви условия за мир, а условия, които по-скоро предизвикват и подготвят война. Вече се говори за бъдеща война и победителите съгласяват редовете си в боева готовност. Те съзнават, че създадоха причини за друга война. От друга страна, победените народи са тежко потиснати и всеки такъв народ би отхвърлил чуждия хомот при първия удобен момент, и то с пълно право. Но и това не е най-съществената причина за нашите катастрофи.

Според грамадното мнозинство, т.е. според всички, които не са комунисти и не вярват в комунизма, нещастие то се дължи именно на *комунизма*. Интересен е въпросът: Комунизмът на какво се дължи? Защо расте и взема властта в Русия, а няма нито сянка от шанс в Англия или Америка? Защо работните сили в западните напреднали държави категорично заявяват, че не вярват в принципите на комунизма, че болшевиизмът за тях е непрактичен и неразумен? Защо посочените среди в тия държави *не се сдават на изкушението на чуждото злато* и не продават живота на брата си за печалба? [...]

Храмът „Св. Неделя“ в София след атентата от 1925 г.
| източник: *epochtimes.bg*

Комунизмът, като икономическа мярка, може един ден да се наложи. Може обществото да го възприеме и приложи. Това е работа на бъдещето. Обаче, когато привържениците на учението за унищожаване на частната собственост и общо ползване от богатата прибавят към анархистични похвати на унищожаване на живот и имот, обществото е длъжно да вземе мерки да се запази.

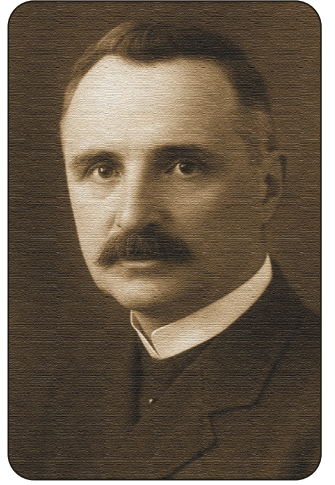
Комунизмът, като доктрина за социално преустройство, не представлява обществена вълна от хора с убеждения в нещо практично и сигурно полезно. Освен опита, който болшевиизмът прави в Русия, комунизмът е просто теория. Частично и в ограничен размер комуни са опитвани в много случаи и все с фатален резултат. Практичното

Димитър Фурнаджиев е роден през 1866 г. в Банско. Ранното си образование получава в Банско, а по-късно следва в Американското научно-богословско училище в Самоков.

През 1888 г. заминава за САЩ и завършва колеж и Богословската семинария в Принстън. По това време е ръкоположен за пастир. След като се завръща в България, служи в църкви в Кюстендил, Хасково, Пловдив, София и Самоков.

Участва в българската делегация на мирната конференция в Париж в 1919 г. Наг три десетилетия работи като религиозен представител на евангелските църкви към Министерството на външните работи и вероизповеданията. Председател е на БЕД в продължение на 26 години. Иницира създаването на Евангелската семинария в Самоков, а след 1931 г. става и неин ректор. Автор е на редица трудове с богословско и обществено съдържание.

Споделяме този материал от поредица статии на п-р Димитър Фурнаджиев във вестник Зорница като отзвук от атентата в храма „Св. Неделя“ през април 1925 г.

приложение на комунизма досега е негативно и опитът на Русия е разочаровал всички безпристрастни наблюдатели.

Той, следователно, може да претендира правото да го изслушаме, да му разберем принципите и твърденията за благотно влияние над обществото, ако има такова. На това никой няма да се противи в свободна България. Но тая свобода даде случай на комунисти да заемат длъжности във всички ведомства и да се радват на всички права в държавата: чиновници, учители, съдии, кметове, офицери, народни представители, партийна организация, публична агитация, публично настройване на привържениците си да са нащрек за предстоящия момент на кървава революция, когато те ще вземат властта и пр. Питаме: Коя друга държава е давала толкова свобода на комунизма да агитира и заплашва публично самата власт в присъствието на нейните органи? [...]

Тогава, какво повече желаят комунистите да им се допусне? Нека се знае от народа, че евангелизмът, който е по-стар в България от българската конституция, никога не се е ползвал с такава свобода на дейност, каквато се е ползвал комунизмът! [...] На открито се допуска противохристиянска проповед, но не и християнска. Има ругания срещу вярата и хули против Библията, но не и сеене семената на вярата и разпространение на Библията. Имаме учители и учителки, които атрофират религиозното чувство в младежта, но не и учители и учителки, които посяват истините на Евангелието в крехката почва на младежкия ум.

Ако може да става оплакване от ограничения на свободата, думата има евангелизмът, а не комунизмът. Тогава що повече иска комунизмът от народа ни? [...]

Твърди се, че болшевишки пари идват и у нас. И това трябва да се разбере правилно. Ако тия средства се пращат за легална агитация, с възпитателни похвати, откровено и искрено, тогава обществото ще се произнесе дали това учение е за него или не. [...] Обаче ако учението почне да прокарва своите замисли с безчовечни средства и покърти

душата на народа с небивали вандализми, като покосява човешки живот на едро и унищожава произведенията на вярата и културата, тогава народното възмущение и съзнание е в правото си да попита: *Защо работите така?!* То има право да откаже прием на идеи, които тъпчат правата и застрашават безопасността на народа.

Има много други виновници в *потресаващите* събития и сцени, които напоследък се развива у нас.² [...] Егоизмът на Ницше е общ и открит, когато алтруизмът на Христа и братолюбие то на християнството са изоставени дори от органите на Църквата.

Нека си говорим откровено. Не правителството е средата, натоварена с моралното и духовно възпитание на обществото, а Църквата. [...] Тук се изисква деятелно и обединено сътрудничество на всички християнски организации и сили. Идеализмът у нас е рядкост, подобно на златните монети. [...] Мамон е богът на времената! Нашата цивилизация е себична, почива на егоистични блага. [...]

Трябва да вникнем още по-дълбоко, за да узнаем същинската причина на народната ни болка. Казвам причина, а не причини, защото основно, болката, която причинява падението днес, е принципно една и тя е следната: *отричане любовта като основа на живота и издигане егоизма като двигателен мотив на живота*. От тия два принципа единият е светлина, а другият е мрак, единият издига и разхубавява живота, а другият руши и трови живота, единият е от Бога, а другият е от Мамона. [...]

Нека се запита: Даваме ли ние на Бога първото място в народния бит? Водим ли се разумно и точно от Неговите естествени, морални и духовни закони? Едно време еврейският народ е бил под *теократическо* управление – богоуправление. Обаче ние днес сме го обърнали на *демонократическо* управление. Ето де е болката, от която се нижат бедствията на обществото.

Има ли изход от това страшно положение? Тук отговорът ни е най-положителен. На този въпрос ще се върнем, за да изложим своя отговор.³ □

¹ Става дума за Ньойския договор от 1919 г., наложил тежки репарации на България, с отнемане на територии. Б. кор.

² Авторът има предвид атентата от 16 април 1925 г. в православния храм „Св. Неделя“; вж. по-горе, 5 с.

³ В следващия брой на Зорница очаквайте статия на п-р Димитър Фурнаджиев от 6 май 1925 г.

Пионер на евангелското движение у нас

175 години от раждането на Стефан Томов

Марко Попов

На 18 март 1925 г. вестник *Зорница* помеща съобщение за честването на десетолетна годишнина на п-р д-р Стефан Томов, което препечатваме в този брой. С това отбелязваме важното място, което заема един възрожденски деец и пионер на евангелското движение в България в нейната история.

На 25 март 1925 г. д-р Стефан Томов отпразнува в гр. Свищов, в семеен кръг, своя седемдесет и петгодишен рожден ден. Същевременно д-р Томов навършва и петдесетгодишна просветна дейност като учител, евангелски пастир и литератор.

Ст. Томов е роден на 12 (25) март 1850 г. в гр. Котел. Първоначалното си образование той получава в родния си град. През лятото на 1861 г. първите методистки мисионери в Северна България, бележитите американци д-р Лонг и д-р Пратмън, посещават Котел и са гости у вуйчото на д-р Томов, хаджи Стоил Бонев. Представен е и младият Стефан на тях. Те го разпитват какво учи в училището и го насърчават да учи прилежно и занапред. Резултат от това му първо виждане с д-р Лонг е издействане от неговата страна – младото момченце да бъде прието в английското училище на остров Малта, което представлява един вид гимназия. През октомври 1862 г. Стефан заминава за остров Малта, където престоява в споменатото училище до юли 1865 г. През септември същата година той постъпва в Робърт колеж и завършва курса на науките в това учебно заведение през 1869 г.

След Робърт колеж пълният с енергия Томов учителства през 1869-1870 г. в Ямбол, а през 1870-1872 г. – в родния Котел.

През 1873 г. заема секретарска длъжност в Английската болница в Галата, в Цариград. Жаден за по-високо образование, през декември 1874 г. заминава за Съединените щати и през януари 1875 г. постъпва в Богословската семинария „Дрю“, където завършва богословски курс през 1877 г.

След като служи една година като пастир в Гилбъртън, щата Пенсилвания, Методисткият мисионерски борд го назначава в България, където той заема проповедническа длъжност в Търново.

Д-р Стефан Томов е един от заслужилите евангелски пастори в България, работил в градовете Свищов, Русе, Шумен и Варна. Засега е пак в Свищов.

Освен пастирството, д-р Томов е и неуморим работник в полето на религиозната литература. Той редактира за 15 години списание *Християнски свят* и като член на редакционния комитет на *Зорница* е познат на всеки от читателите

с със своите богословски и критични статии, с които силно застъпва основните учения на християнството. При това д-р Томов превежда: *Съкратено богословие* от Бини; *Животът на Джон Веслей* от М. Лелиевър; *Животът на Христа* от Стокър; *Животът на ап. Павел* от Стокър; *Християнско кръщение* от Мерил; *Огненият език* или *Силата на Християнството* от Артур и *Ръководство по омилетика* от д-р Бърт.

Като проповедник и сказчик, като богослов и критик, като религиозен евангелски писател и като човек и приятел, д-р

Томов е известен на всички евангелисти в България и на мнозина други измежду народа ни. Нямам съмнение, че множеството му приятели ще се радват с него заедно при навършването му на 75-годишната възраст на 25 март 1925 г. На Методистката конференция в София през април 1925 г. ще му се устрои добре заслужен юбилей за 50-годишната му проповедническа и писателска дейност. □

IN MEMORIAM

В памет на о. Любомир Попов

Александър Ангелов

Любомир Попов е роден през 1950 г. Ръкоположен е през 1978 г. от варненския и преславски митрополит Йосиф. От 1979 до 1988 г. е негов близък помощник и протосингел, а след това е протосингел и при варненския и великопреславски митрополит Кирил. До 2008 г. преподава в катедра „Богословие“ на Шуменския университет „Еп. Константин Преславски“.

Бил е депутат във Великомо народно събрание. От 1991 до 2003 г. служи в храм „Св. Атанасий“. След като си тръгва от църквата, заедно с голяма част от енорияшите си, които го последват, започва да служи в зала, пригодена за църква, където се стичат хора от всякакви среди и възрасти.

За голяма част от варненци обаче о. Попов се беше превърнал в символ на твърда и непоколебима вяра, висок морал, честност, почтеност, милосърдие – и не на последно място, на безмерна любов. Питам се, докато гледах потока от хора, прииждащи за опелото, колко голямо може да е едно сърце, та да поеме толкова много любов.

В детските си спомени виждам ясно високата, стройна фигура на о. Попов и благата му съпруга, ситнеца до него. Впечатляваща двойка, дори в очите на едно хлапе. След промените се радвах да зърна черното му расо на първите демократични митинги в морската столица. У дома името му се споменаваше с респект. Радваше се на добро общение и на уважението както на православни, така и на протестанти. Колкото повече се опитвах да му пречат, толкова повече той печелеше симпатиите и любовта на варненци.

снимка: parallel43.bg

Преди малко повече от три години, в едно от най-големите ми житейски изпитания, Бог „ми уреди“ лична среща с този свят човек. В един дълъг ден през декемврийски ден на 2021 г. с о. Попов изпратихме милия ми татко в последния му земен път. Той откликна с готовност на молбата на майка ми да отслужи на

открито (поради ограниченията във връзка с Ковид-19) опелото за своя близък приятел, без за миг дори да се замисли за собственото си влошено здравословно състояние. Няма да забравя как о. Любомир Попов не спря да пее химни и псалми под проливния дъжд, оставайки до последно при гроба на баща ми. Не си спомням какво точно сме си говорили после, докато го изпращах към дома, но помня ясно как общението с него стопли сърцето ми и уталожих мъката.

Уви, това се оказа последната ни среща тук, на земята. Бях дълбоко наскърбен, когато научих за кончината му. Но при опелото в храма и при погребението мъката ми изчезна. Благото лице на съпругата, ведрите лица на дъщерята и на милите внуци, както и отношението на отслужилите опелото свещеници прогониха всички мои скръбни мисли.

А прочувствените слова, произнесени край гроба от местни водачи на методистката църква (п-р Бедрос Алтунян) и на баптистката църква (п-р Георги Тодоров) само потвърдиха пред присъстващото множество обществена значимост на покойника за град Варна. Почивай в мир, о. Любомир Попов! □

На 11 март 2025 г. завърши земния си път православният свещеник от Варна о. Любомир Попов. През живота си той разгърна забележителна пасторска и духовно-просветна дейност в града и околността, включително в сътрудничество с евангелски християни. През 2003 г. е грубо прогонен от храма, в който служи, но това не го разколебава да продължи със своята мисия.

По този повод редакцията помеща отзива на Александър Ангелов.

Йохан Гутенберг и издаването на Гутенберговата Библия

п-р Данаил Игнатов

В началото на 1455 г. Йохан Гутенберг осъществява най-значимото постижение в живота си: издава печатно произведена Библия с възможност за широко разпространение в книжен формат. Около 15 години по-рано той изобретява механично задвижвана печатна преса с ръчен набор на буквите и така поставя началото на революцията в печатането – едно от най-важните събития на Новото време.

Всъщност опити за многократно отпечатване на буквен текст съществуват още от дълбока древност. Около третото хилядолетие преди Христа в Месопотамия започват да се използват цилиндрични печати, чрез които се отпечатват изображения на т.нар. клинопис върху глинени плочки. Печати на владетели, висши държавни служители и търговци са засвидетелствани от археологически изследвания на различни култури от онова време.

През II век сл. Хр. в Китай са изобретени техниката и материалите, които стоят в основата на съвременното производство на печатарска хартия. А през XI век там е създаден подвижен керамичен буквен набор – решаваща крачка в по-нататъшното развитие на технологията на книгопечатането. Впоследствие, през XIII век, също в Китай започват да се леят букви от метал (бронз), които са по-здрави от керамичните. Но развитието на тази техника и нейното масово приложение са значително ограничени поради особеностите на китайската йероглифна писменост.

С разпространението на християнството необходимостта от размножаване на Свещеното писание и на друга литература нараства значително. До XV век обаче книгите в Европа продължават да се преписват ръчно от писари или монаси. По това време се използва и твърде примитивна технология за изработване на т.нар. блокови книги. При нея се прилага двулицева дървена печатна преса, на която най-често работят двама души.

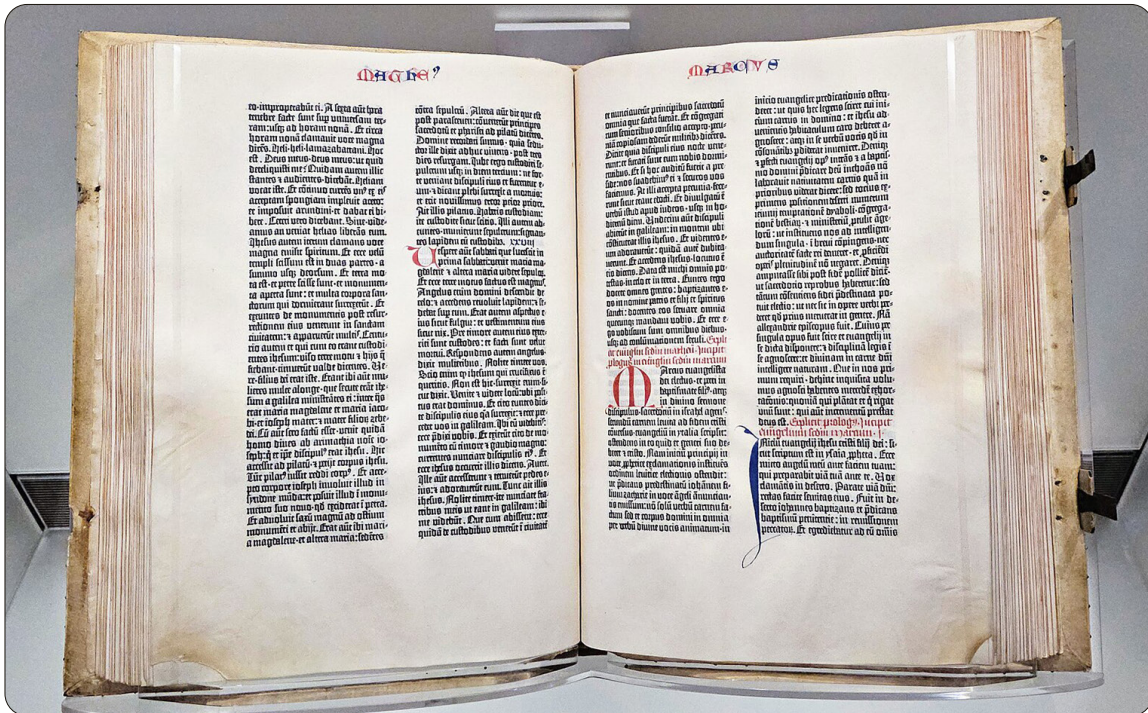
Йохан Гутенберг е роден в края на XIV век в патрицианско аристократично семейство в град Майнц. Смята се, че е учил в университета в Ерфурт, а много добрите си познания по латински получава още по-рано – в манастирско училище.

По-късно се включва в мирянско братство към манастира „Св. Виктор“ близо до Майнц. По професия е занаятчия: бижутер и златар.

Около 1428-1430 г. обаче един конфликт между патрицианските фамилии и занаятчийските гилдии принуждава семейството му да напусне града. Градските регистри на Страсбург отчитат неговото присъствие там между 1434 и 1444 г. През този период той не само работи като бижутер, но и обучава ученици в изкуството на шлифоване на скъпоценни камъни.

За съжаление, в процеса на работа по своето изобретение и неговото приложение Гутенберг се сблъсква с редица финансови и юридически затруднения. Още през 1438 г. от документи по съдебно дело за делба на наследство става ясно, че той работи по някакъв иновационен проект. Златарят Ханс Дюне твърди, че му е заел 100 гулдена за печатарски материали. През 1450 г. Гутенберг убеждава богатия финансист Йохан Фуст да му заеме 800 гулдена, а две години по-късно двамата създават съдружие с допълнителен капитал за реализация на печатарското изобретение. Към начинанието се присъединява и бъдещият зет на Фуст – Петер Шьофер, който дотогава работи като преписвач на ръкописи в Париж и вероятно подготвя част от първите печатни набори.

Няма съмнение, че именно Гутенберг е главният изобретател на печатната преса, която позволява едновременно отпечатване на множество екземпляри от Библията. Съществуват различни предположения как точно е изглеждало съоръжението. Вероятно в началото се използват дървени матрици с букви. Счита се обаче, че след четири години труд Гутенберг разработва технология, включваща наборна метална печатна форма, букволивен апарат, преса, специално мастило, метална сплав за отливане на букви и система за точно отливане на печатен материал. Неговата машина превъзхожда останалите методи, тъй като позволява първото в света масово производство на книги на значително по-ниска цена.

Копие от Гутенбергова Библия, изложена в Библиотеката на Конгреса на САЩ

| изображение: Wikipedia

С помощта на същата преса се отпечатват и други книги и материали – например листовки с индулгенции, чиято употреба по-късно предизвиква остра критика на Мартин Лутер. Още през декември 1454 г. е отпечатан и „Призив към християнството за борба срещу турците“, по повод превземането на Константинопол през 1453 г.

Съдружието между Гутенберг и Фуст трае само две години. Фуст очаква бърза печалба от вложението си, докато Гутенберг се стреми към усъвършенстване на изобретението. Според традиционната

Йоханес Генсфлайш цур Ладен цум Гутенберг; рисунка, направена след смъртта му | изображение: Wikipedia

историография Фуст завежда дело срещу бившия си партньор. Гутенберг е осъден да му изплати голяма сума, а Фуст получава правата върху използването на пресата и половината от вече отпечатаните Библии. Освен това, с това изобретение през 1457 г. в Майнц излиза и красиво оформен Псалтир, който носи името на Фуст, а не на Гутенберг, като издател.

По-нови изследвания обаче сочат, че Гутенберг е реализирал известни печалби от печатни продукти, чиито цени надхвърлят дължимото по съдебното решение. А през януари 1465 г. архиепископът на Майнц го удостоява с пенсия, включваща определени количества зърно, вино, дрехи и освобождаване от някои данъци.

Въпреки юридическите и морални щети, които понася, Йохан Гутенберг остава в историята като създател на Гутенберговата Библия, отпечатана в два тома на латински език през 1455 г. Тя е известна още като „42-редовата Библия“ – според броя на редовете на всяка страница. Шрифтът ѝ наподобява готическия стил. Част от заглавните букви са декорирани ръчно. Повечето екземпляри съдържат 1286 страници – някои са отпечатани върху хартия, други върху пергамент от телешка кожа.

Пълният тираж е неизвестен, но днес в различни институции по света са запазени около четиридесет копия от него – сред тях са Националната библиотека в Париж, Британската библиотека, Библиотеката на Конгреса на САЩ, както и университетските библиотеки на Харвард и Йейл. □

Уилям Тиндейл

500 години от издаването на Новия завет на английски език

п-р Данаил Игнатов

Уилям Тиндейл е ренесансов протестантски преводач на Библията на английски език. Роден е през 1494 г. в графство Глостършър, Англия, а е изгорен на клада по обвинение в ерес през 1536 г. във Филфорд, близо до Брюксел.

Портрет на Уилям Тиндейл (неизв. автор, 1836 г.)
| източник: Wikipedia

вдясно:
Първата страница от Евангелието от Йоан
от изданието на Новия завет от 1525 г.
| източник: Wikipedia

Уилям следва в Оксфордския университет, а след това е назначен за преподавател в Кеймбридж. Изучава и ползва седем езика, включително гръцки и еврейски.

След падането на Константинопол под османска власт през 1453 г., редица византийски учени бягат от превзетата столица и пристигат на Запад, като пренасят със себе си значително количество литература на гръцки език, включително и библейски текстове. Това дава възможност на богословите на Запад да се запознаят и да изучават Новия завет вече не само на латински, но и на езика, на който е написан първоначално от апостолите.

През 1521 г. Уилям Тиндейл се включва в сбирки на група интелектуалци хуманисти. Постепенно достига до убеждението, че Библията притежава единствения

авторитет да определя доктрини и практики в Църквата и че всички хора трябва да могат да четат Писанието на собствения си език, за да се освободят от предразсъдъците, дължащи се на нейното непознаване. Възприема евангелската истина за оправдание чрез вяра в Исус Христос и изповядва, че всички вярващи са свещеници.

Като отчита, от една страна, нуждата и търсенето на Писанието на говорим език, а от друга – новите възможности на книгопечатането, през 1523 г. Уилям Тиндейл започва работа по превод на Новия завет на говорим английски пряко от гръцки, а не от латински език. За тази цел той използва гръцкото Евангелие, издадено от Еразъм Ротердамски, което следва оригиналния текст с известни изменения, дължащи се на еволюцията на езика за четири века.¹ Гутенберг вече е изобретил печатната преса и през 1516 г. Еразъм използва новата технология на издателство Фробен в Базел, за да издаде своя Нов завет. Две години по-рано опит за подобно издание прави и кардинал Хименес Франциско де Киснерос, архиепископ на Толедо (Испания), но папата забранява то да се разпространява свободно.²

По това време английският крал Хенри VIII все още се смята за „защитник на вярата“ (*defensor fidei*) и не е предприел политически стъпки за откъсване от Рим. Работата на Тиндейл бива спъвана от висшето английско духовенство. Тогава той заминава за Германия и издава своя превод в Кьолн през 1525 г. с подкрепата на заможен търговец. Отново преследван от властите, той пристига във Вормс, където успява да осъществи ново издание. Няколко копия от него са внесени нелегално в Англия през 1526 г.

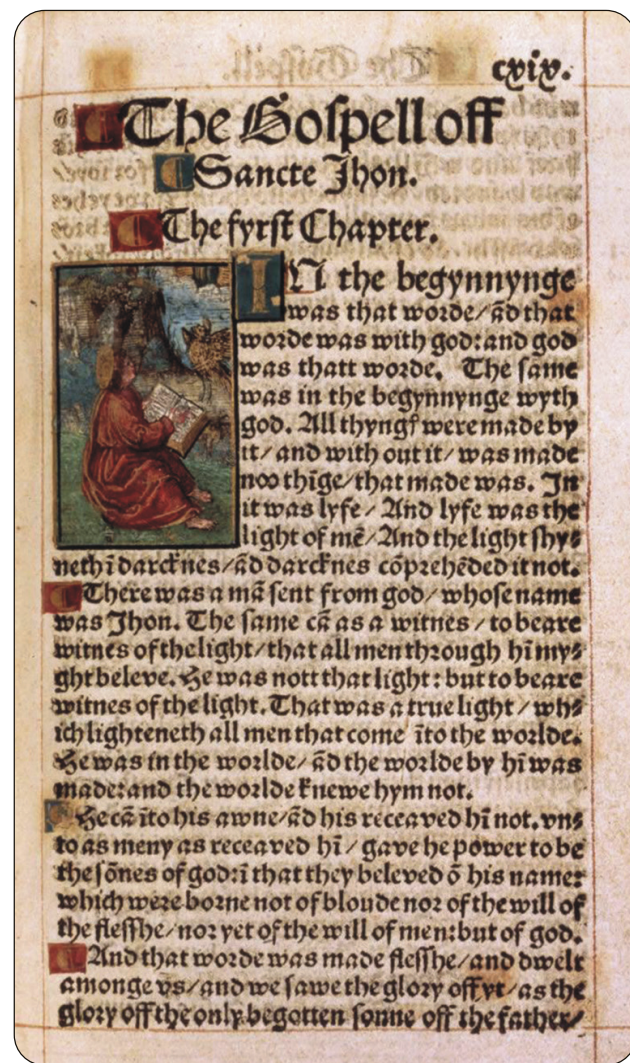
След това Тиндейл започва да работи върху превода на Стария завет и успява да отпечата Петокнижието в самостоятелно издание в Марбург през 1530 г. Намеренията му да продължи работата си обаче са прекъснати от арест в Антверпен, където се надява да намери по-спокойно място. Осъден е като еретик и е екзекутиран чрез удушване, а по-късно, през 1536 г., тялото му е изгорено във Филфорд, Белгия.

Въпреки това опитът на Рим да заглуши неговото дело се проваля, защото за десетте години от първото издание до неговата смърт в Европа вече

са разпространени около 18 000 печатни копия на Новия завет на английски. През 1535 г., почти десет години след трагичната кончина на Тиндейл, Майлс Ковърдейл публикува първото печатно пълно издание на Библията на английски език.³

През 1536 г. крал Хенри VIII предприема важна стъпка. Макар че е враждебно настроен към протестантството на Лутер, след като вече е откъснал Англиканската църква от папата, той се вслушва в съвета на канцлера Томас Кромвел и на кентърбърийския архиепископ Томас Кранмър и позволява издаването на Свещеното писание на английски език. През 1539 г. преводите на Тиндейл и Ковърдейл са ревизирани и публикувани под формата на така наречената Голяма Библия. Крал Хенри VIII разпорежда това издание, придружено от т. нар. Десет клаузи, да се разпространи във всяка енорийска църква и да бъде относително достъпно за всеки, който иска да го чете.

Преводът на Уилям Тиндейл се отличава с добър баланс между академично изследван текст и опростена, но одухотворена словесност. Той поставя основата на „английския стил“ преводи, който ще служи в продължение на векове като образец на следващи издания на Библията. □

¹ Еразъм Ротердамски (1466-1536 г.) се смята за най-изтъкнатата фигура между библейските ренесансови хуманисти; вж. статия за него в Зорница, 02/2016. Неговият Нов завет, издаден през 1516 г. в Базел, е първото печатно издание на гръцки и е известен като *Textus Receptus*.

² Кардинал Франциско де Киснерос, архиепископ на Толедо (Испания), е първият издател на Новия завет на гръцки език в Западна Европа (1514 г.). Той изпълнява висшата длъжност на изповедник на кралица Изабела I и дори заема поста на Велик инквизитор за няколко години. Въпреки високия си ранг и влияние, той не получава от папата разрешение да разпространява свободно своето издание на Новия завет.

³ Майлс Ковърдейл (1488-1569 г.) е английски духовник, проповедник, преводач и автор на химни, споделящ реформаторските убеждения на пуританите. Довършва превода на Стария завет, започнат от Уилям Тиндейл.

ПОДАРЕТЕ ЗОРНИЦА

СКЪПИ ЧИТАТЕЛИ,
През 2025 г. вестник *Зорница* излиза **веднъж на двумесечие**.
Настоящият **брой 2** е посветен на периода март-април.

ТЪРСЕТЕ ЗОРНИЦА

АБОНИРАЙТЕ СЕ ДО КРАЯ НА ГОДИНАТА
Може през пощите, **лично** – за второто полугодие.
Може през редакцията, **групово**. Пишете ни!